

**Shri Shivaji Shikshan Prasarak Mandal's
College of Education, Barshi**
2017 to 2022

2.4.7

DOCUMENTS

UPLOAD

Name :- Shubhangi Gangadhar Hiremath

Roll No :- 14 Bped- 1st Sem-IInd

Paper No :- 204

प्र 1 ला स्पोर्ट्स क्लबची (Sports club) गरज व महत्व स्पष्ट करा.

→

Sports club :-

Sports club ही बालकांना, तरुणांना, चांगल्या प्रकारे जगाव्याचे, राहण्याचे चांगले आयुष्य घडविण्याचे तसेच मित्रत्व निर्माण करण्याचे, समाजातील आर्थिक समस्या सोडविण्याचे, स्वतःमध्ये बदल करून शिस्त पाळण्याचे, जबाबदारी पार पाडण्याचा, शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, भावनिक इत्यादींचा विकास घडवून आणण्याचे फिडा नेतृत्व प्राप्त करण्याचे फिडांचा विकास घडविण्यासाठी एक माध्यम ठरले आहे.

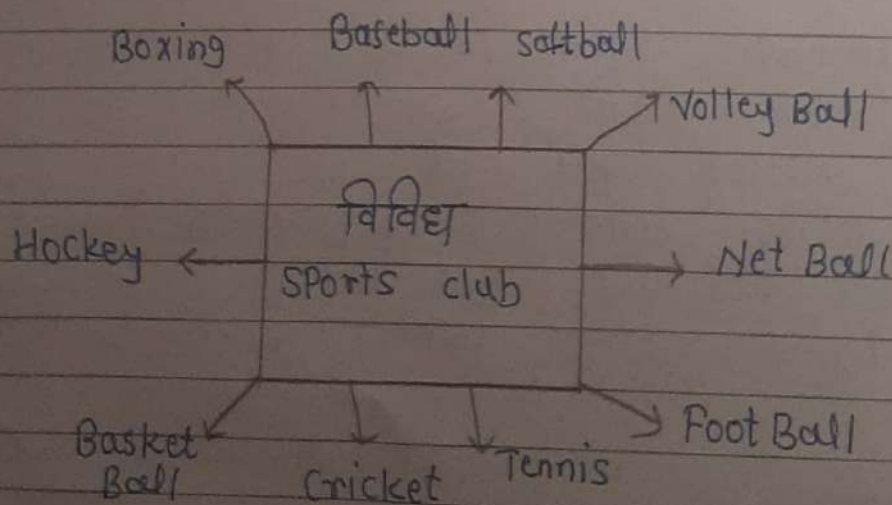
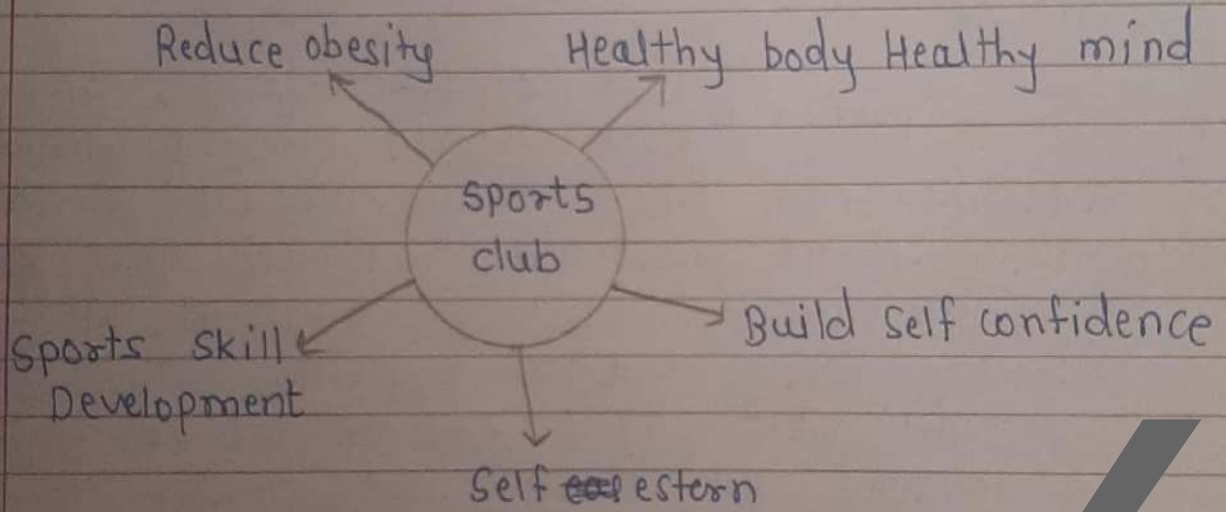
* Sports club मधून खालील बाबी प्राप्त होताना :-

- ① स्पर्धात्मक गुणांचा विकास होतो.
- ② उत्साह वाढतो.
- ③ शरीरात स्फूर्ती येते.
- ④ शारीरिक क्षमतेचा विकास होतो.
- ⑤ फिडा कोडन्यात वाढ होते.
- ⑥ नेतृत्व गुणांचा विकास होतो. इत्यादी.

* Sports club ची गरज व महत्व खालीलप्रमाणे :-

- ① सुदृढ मनासाठी महत्वाचे आहे.

- ② शिक्षित शिकण्यासाठी
- ③ जीवन कौशल्य / जीवनशैली विकसित करण्यासाठी
- ④ अतिउच्च प्राविण्य प्राप्त करण्यासाठी
- ⑤ स्वतःचा आत्मविश्वास वाढविण्यासाठी
- ⑥ चांगले नागरिक बनण्यासाठी
- ⑦ सकारात्मक विचार प्राप्त करण्यासाठी
- ⑧ सुदृढ शरीर व मन विकसित करण्यासाठी
- ⑨ भवितव्याची जाणीव निर्माण करण्यासाठी
- ⑩ नेतृत्व गुणांचा विकास निर्माण करण्यासाठी
- ⑪ सांघिक भावना निर्माण करण्यासाठी
- ⑫ फ्रीडा कौशल्य विकसित करण्यासाठी इत्यादी.

प्र २ रा

झुंबाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

→

व्याख्या :-

“झुंबा हा संगीत व डांस यांच्या मुक्तकीकरण करून तयार केलेला शारीरिक तंदुरुस्तीचा एक कार्यक्रम होय”

सर्व तरुणांबरोबरच सर्वांनाच नाचता नाचता व्यायाम होऊन जाणारी ही संकल्पनाच भाकर्षक आणि मजेशीर अशी आहे. परदेशांमध्ये हरोबिक्स लोकप्रिय होते. त्यानंतर लोकांनी त्यांच्या व्यायामाच्या गरजेनुसार प्रकार शोधून काढायला सुरुवात केली.

ज्या व्यक्तीने झुंबा शोधून काढला ते एक हरोबिक्सचे ट्रेनर होते. मुके दिवशी त्या ट्रेनरने हरोबिक्स ची सीडी विसरली आणि लॅटिन प्रकारचा डांस सीडीवर व्यायाम प्रकार करून घेतला. आणि त्याच नाव झुंबा अस म्हणलं गेलं. पण झुंबाचा पाया हा हरोबिक्स आहे.

- झुंबा या प्रकारात गाणी लावून त्यावर हरोबिक्स पद्धतीने बसवलेल्या स्टेप्स केल्या जातात. बहुतांशी यामध्ये संगीत व गाणी हरलेले असते.

- संगीत हेच झुंबाचे भाकर्षक केंद्र आहे.

- संगीताच्या तालावर पाय थिरकायला लागतात व त्याला नाचायचे स्वरूप येते.

- ८-९ वर्षांपूर्वीपासून झुंबा आपल्याकडे आला आणि हळू हळू लोकप्रिय होऊ लागला.

- झुंबा मध्ये विविध चित्रपटातील गाणी संगीत लावून त्यावर शरिंगला व्यायाम होईल अश्या स्टेप्स बसवल्या जातात.

झुंबाचे महत्त्व खालीलप्रमाणे :-

- ① झुंबा करताना मनात इतर कोणताही विचार येत नाही.
- ② कार्डिओ रेस्पिरेटरी उत्तम सुधारते.
- ③ हृदयाचे काम वाढते.
- ④ प्राणवायू अधिक घ्यावा लागतो. त्यामुळे श्वसन क्षमता चांगली वाढते.
- ⑤ शरीरातील स्टॅमिना वाढतो.
- ⑥ स्नायू पिळदार होतात.
- ⑦ झुंबा करत असताना भरपूर घाम येतो. त्यामुळे शरीराच्या नफे असलेली द्रव्ये बाहेर टाकण्यास मदत होते.
- ⑧ शरीराच्या हलकापणा व ताजिपणा वाढू लागतो.
- ⑨ मूद्युमेह व उच्चदाब असणाऱ्या व्यक्तींना त्यांच्या प्रकृतीचा योग्य सल्ला घेऊन झुंबा केल्यास त्यांच्या शरीरावर चांगला परिणाम होतो. (वैद्यकीय सल्ला देणे गरजेचे आहे.)
- ⑩ सांध्यांचा चांगला व्यायाम होतो.
- ⑪ लंडे चिमूळ होणे हे टाळण्यासाठी मदत होते.
- ⑫ चयापचय क्रिया सुधारते.
- ⑬ वजन कमी होण्यासाठी मदत होते.
- ⑭ शरीरातील साधारणपणे 500 ते 800 फॅटरीज बर्न होतात.
- ⑮ ताण घालवण्यासाठी मदत होते.
- ⑯ सर्व शरीराच्या व्यायाम मिळतो.
- ⑰ सर्व शारीरिक क्षमतांच्या हतकामध्ये वाढ होते.

॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥
॥ एकमेका साहा करुं । अवघे धरु सुपंथ ॥
श्री शिवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळ, संचलित

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बारशी .

जि. सोलापूर

(सोलापूर विद्यापीठ संलग्नीत नॅक मुल्यांकन - B ++)

पेपर क्र/ विभाग क्र. - 14

प्रात्यक्षिकाचे शिर्षक- समावेशित शाळा निर्मिती

प्रात्यक्षिक

अपंग व्यक्तीची माहिती घेऊन अहवाल लेखन.

मार्गदर्शक -

प्रा. डॉ. बी. एस्. शिखरे, प्रा. डॉ. आर. ए. फुर्डे

प्रशिक्षणार्थीचे नांव -

मेड्युके वर्षारणी उत्तरेश्वर

हजेरी क्रमांक -

16

परीक्षा क्रमांक -

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,

वार्शी.

बी. एड . ४ द्वितीय वर्ष - सत्र चौथे 2020-21

अपंग व्यक्तीची माहिती
घेऊन अहवाल लेखन करणे.

मार्गदर्शक

प्रा. डॉ. आर. ए. फुरडे

प्रा. डॉ. व्ही. पी. शिखरे

प्रस्तावना

अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अंतर्गत शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय वार्षी बी. एड. दुतीय वर्ष - सत्र चौथे. मधील प्रशिक्षणाधीना 'समावेशित शाळा निर्मिती' या पेपरच्या प्रात्यक्षिकाचा भाग म्हणून एका अपंग व्यक्तीची माहिती गोळा करून अहवाल लेखन करावयाचे आहे. सदर प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी विषय प्राध्यापक प्रा. डॉ. व्ही. पी. शिखरे व प्रा. डॉ. आर. ए. फुरडे यांचे मार्गदर्शन घेण्यात येईल. अशाप्रकारे सदर प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करावयाचे आहे. त्याचा अहवाल पुढीलप्रमाणे:-

उद्दिष्टे

- अपंग विद्यार्थ्यांच्या आयुष्याची माहिती घेणे.
- अपंग व्यक्तींना येणाऱ्या समस्या जाणून घेणे.
- दैनंदिन व्यवहारात त्यांना येणाऱ्या अडचणी / अनुभव जाणून घेणे.
- त्यांच्या अपंगत्वाची कारणे जाणून घेणे.
- अपंग व्यक्तींच्या उदरनिर्वाहाची साधने जाणून घेणे.

प्रत्यक्ष कार्यवाही:-

सदर प्रात्यक्षिकाची कार्यवाही पुढीलप्रमाणे:-

अपंग व्यक्तीचे नाव:- कु. कीर्ती बाळासाहेब सोठे.

कौटुंबिक व वैयक्तिक माहिती:-

जन्म तारीख:- 21-10-94

आई:- सौ. रत्नमाला बाळासाहेब सोठे.

भाऊ:- कु. विजय बाळासाहेब सोठे.

वडिल:- श्री. बाळासाहेब शहाजी सोठे.

वहिण:- कु. प्रणिता बाळासाहेब सोठे.

वडिलांचा व्यवसाय:- किरणा दुकान

आईचा व्यवसाय:- शेती.

अपंगत्वाबद्दल माहिती:-

अपंगत्वाचा प्रकार:- मतिमंदत्व व गतिमंदत्व.

अपंगत्वचे कारण:- पोलिओ डोस 2 वेळा चुकल्यामुळे.

अपंगत्व कधी आले:- कीर्ती 10 वर्षांची असताना तिला अचानक झटका आला होता. त्यामुळे तिला हॉस्पिटलमध्ये अँडमीट केले. तिचे असतानाच्या तिच्या हातांची व पायांची हालचाल होणे बंद झाले. तसेच तिला कोणताही बोलत आहे हे काही समजत नव्हते. डॉक्टरांनी विचारले असता तिच्या घरच्यांनी सांगितले की कीर्तीला 2 वेळा पोलिओ डोस देणं राहिल आहे आणि

एकावेळेस जेव्हा डोस दिला तेव्हा तिला बारिक ताप आला होता. त्यावरून डॉ. नी सांगितले कि तो डोस चुकल्यामुळेचे किर्तीची आज ही अवस्था आहे. आता यावर काही उपचार करता येणार नाहीत.

कीर्तीचे दैनंदिन जीवन:-

कीर्ती आता पूर्णपणे बरी होऊ शकत नाही परंतु स्वतःची कामे स्वतः करते. अंधोळ करणे, कपडे धालणे, केस किंचरणे इ. तिला चालता येत नाही परंतु ती जमिनीवर घसरत घसरत हालचाल करते. घरातली छोटी छोटी कामे करते परंतु तिला घराबाहेर जाण्यासाठी घरातल्यावर अवलंबून राहावे लागते. कीर्तीने स्वतःला आलेल्या अपंगत्वामुळे लाजून शाळेत जाणं बंद केलं आहे.

कीर्तीला मिळणारे कौटुंबिक सहकार्य:-

कीर्तीला घरात बसून बसून कंटाळा आला तर तिचे आई-वडिल किंवा भाऊ-बहिण तिला आणलेल्या तीन-चाकी सायकलवर बसवून बाहेर फेरफटका मारून आणतात. घरातील कोणीही तिला तिच्या अपंगत्वामुळे कमी लेखत नाही. घरामध्ये इतर दोन भावंडांबरोबर तिचाही तितकाच लाड केला जातो.

कीर्तीचे समाजातील जीवन:-

कीर्ती अपंग असल्याने ती इतर मुलांप्रमाणे बाहेर खेळायला जाऊ शकत नाही. घरच्यांचा तिला आधार असूनही कीर्ती घराबाहेर पडायला लागते. कोणत्याही सार्वजनिक कार्यक्रमात सहभागी होण्यासाठी कचरत असते.

कीर्तीला येणाऱ्या अडचणी / अनुभव:-

- कीर्ती जेव्हा पण बाहेर पडते तेव्हा लोकांची तिच्याकडे पाहण्याची नजर नेहमीच तिच्यात न्यूनगंड निर्माण करत आली आहे.

- सुरुवातीला कीर्ती जेव्हा तिच्या वहिता-भावाशेबत बाहेर जायची तेव्हा तिच्या वयाचे मित्र-मैत्रीण तिला तिच्या अपंगत्वावरून चिडवायचे. म्हणून तिने नंतर बाहेर जाणेही कमी केले.
- कीर्ती अभ्यासात हुशार होती परंतु तिच्यातील न्यून गंडामुळे तिने शिक्षण सोडून दिले.
- कीर्तीला बाहेर जायचे असल्यावर कोणावर तरी अवलंबून राहावे लागते.
- आता कीर्तीचा संपूर्ण उदरनिर्वाहाचा खर्च तिचे आई-वडिलच करतात.

अभिप्राय:-

कीर्तीला आलेले अपंगत्व हे अचानक आले आहे. ती जन्मतः अपंग नव्हती. पोलिओ डोस चुकला तरी तिच्या घरच्यांनी ते गांभीर्याने घेतले नाही. त्याचा परिणाम तिला आता सहन करावा लागत आहे. कीर्तीच्या घरच्यांनी तिचे सर्व डोस वेळच्या वेळी पूर्ण केले असते तर आज ही वेळ आली नसती.

कीर्ती अभ्यासात हुशार होती परंतु अचानक आलेल्या अपंगत्वामुळे तिने शिक्षण सोडण्याचा निर्णय घेतला. तिच्या घरच्यांनी तिच्या या निर्णयात तिची साथ देऊन न्यूक केली. त्यांनी तिला सामान्य विद्यार्थ्यांच्या शाळेत घालण्याऐवजी मंतिमंदाच्या शाळेत घातले असते तर निदान तिचे शिक्षण चाकू राहिले असते. अपंग व शिक्षण घेणाऱ्यांसाठी शासनाने अनेक योजना आहेत त्याचा तिला लाभ मिळाला असता. तिच्यामध्ये शिक्षणामुळे आत्मविश्वास निर्माण झाला असता. शिष्यवृत्तीमुळे तिच्या उदरनिर्वाहात मदत झाली असते.

समाशेष

अलिबादेवी लेळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अंतर्गत शिक्षण-शास्त्र महाविद्यालय, बार्शी बी. एड. द्वितीय वर्ष - सत्र चौथे चे प्रशिक्षणार्थीना 'समावेशित शाळा निर्मिती' या विषयाचे 'अपंग व्यक्तीची माहिती घेऊन अहवाल तयार करणे' हे प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करायचे होते. हे प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी एका अपंग व्यक्तीची माहिती गोळा केली. सदर प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी प्रा. डॉ. व्ही. पी. शिखरे, प्रा. डॉ. आर. ए. फुरडे तसेच अपंग व्यक्तीच्या कुटुंबातील सदस्य यांचे सहकार्य मिळाले. त्यासाठी त्यांचे मनःपूर्वक आभार!

धन्यवादा.

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बाशी

ता.बार्शी, जि.सोलापूर

प्रमाणित करणेत येते की,

श्री / श्रीमती मैडगुळे वर्षारिणी उत्तरेश्वर

याने / हिने सदर विषयाचे प्रात्याक्षिक कार्य समाधानकारकरित्या दिनांक

ते दिनांक

कालावधीत स्वतः पूर्ण केले आहे.

मार्गदर्शक प्राध्यापकाची सही

एकमेका साह्य करु । अवघे धरु सुपंथ ॥

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय बार्शी.

सोलापूर विद्यापीठ संलग्नित नॅक मूल्यांकन - B ++

A black and white portrait of a man, likely a historical figure, wearing a turban and a collared shirt. The man has a serious expression and is looking directly at the camera. The portrait is framed by a simple black border.

12

अनुक्रमणिका

अ.नं.	तपशील	पृष्ठ क्र.	दिनांक	शेरा
प्रश्न क्र 1	भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्क मीने कुठेच स्पष्ट करा:		21/06/22	
	(1) प्रस्तावना			
	(2) समानतेचा हक्क			
	(3) स्वातंत्र्याचा हक्क			
	(4) शैक्षणिक, वैयक्तिक हक्क			
	(5) धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क			
	(6) सांस्कृतिक व शैक्षणिक हक्क			
	(7) संविधानात्मक उपारक्षणेनेचा हक्क			
	(8) मूलभूत कर्तव्ये			
	(9) समक्षेप			
प्रश्न क्र 2	सामाजिकरूप संकुचपना स्पष्ट करा.			
	(1) सामाजिकरूप			
	(2) सामाजिकरूपावर परिणाम करणारे (i) कुटुंब (ii) समाज (iii) शाळा			
प्रश्न 3	रिवाज निहा:			
	(1) नई तालीम			
	(2) निभावा सूत्रे.			

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय -
वार्शी.

B.Ed प्रथम वर्ष द्वितीय सत्र.

2020 - 2021

प्रात्यक्षिक कार्य - समकालीन भारत व
शिक्षण.

मागदिरक -

प्रा. डॉ. मते. सर, प्रा. डॉ. डिसले सर
प्रा. डॉ. मिले शावकर सर.

प्रशिक्षणाधीनचे नाव -

वायलवाड स्नेहल आनंद

(1) भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत हक्क आणि कर्तव्य ठरवत
करा.

प्रस्तावना :-

भारतीय राज्यघटनेने भारतीय नागरिकांना
असा मूलभूत हक्क दिलेला आहे. संविधानात देशामध्ये,
अल्पसंख्यकांना समान वागवून देण्या, मंडी मिळावी, सर्वांना
आपली संस्कृती आपली भाषा बोलून करवून घेण्याचे स्वतंत्र
मिळाले. शासकीय काही मूलभूत हक्कांचा सामाविष्ट केला
आहे. या हक्कांचे पालन सर्वांना बंधनकारक आहे. या
हक्कांचा विचार घेऊनच पाहूया.

(1) समानतेचा हक्क :-

समानतेचा हक्कांनुसार राज्याला भारतीय
नागरिकांमध्ये उच्च, - नीच, श्रेष्ठ - कनिष्ठ असा भेद करून
कोणत्याही वेगळी वागवून देत येत नाही. अकार सरकारी
नोकरी देताना शासनाला जात, धर्म, निंग, धर्मशायन यावर
आधारित भेदभाव करता येत नाही. आपल्या देशातील
अस्पृश्यता पाळण्यास अमानवी प्रचारा कायद्याने नष्ट
करवून आले. अस्पृश्यतेचे पालन हा दळभपाल गुन्हा
मानला जातो. भारतीय समाजात समता निर्माण करण्यासाठी
या प्रश्नाचे निमून घेऊन केले आहे. लोकांमध्ये श्रेष्ठ व कनिष्ठ
असा भेद दाखवण्याचा पदव्या देण्यास संविधानाने बंदी
दातली आहे.

उदा - राजा, महाराजा.

कलम 14 ते 18 यांमध्ये, समतेचा हक्क याविषयीचा
कायदे दिलेले आहेत.

(1) कलम - 14 :-

सामग्री कायदाभुटे समानता आणि कायदासो
समान संरक्षण दिलेले आहे.

(2) कलम - 15 A :-

धर्म, पंथ, निंदा, जन्मसंगत यावर आधारित
भेदभाव करत येणार नाही.

(3) कलम 15 (B) :-

सार्वजनिक ठिकाणी प्रसिद्धासाठी भेदभाव
करता येत नाही.

(4) कलम - 16 :-

लोक निर्गोपनात संचालीत समानता.

(5) कलम - 17 :-

जातीच्या आधारावर शिक्का, प्रचार, प्रशिक्षण
किंवा जातीला श्रेष्ठ - कनिष्ठ मानणे या विरोधात कलम 14
काम करते.

(6) कलम - 18 -

याबुसार सर्व प्रकारच्या उताऱ्या - पदत्यागाचा नाग
करजाना आला.

* स्वतंत्रतायाचा हक्क :-

अपिधानाने दिलेला हा स्वतंत्र सत्ताचा हक्क असून त्यात व्यक्तीच्या पूर्वाग्रह प्रभावक आशय सर्व प्रकारच्या स्वतंत्रताही समाविष्ट आहे. आनुसार नागरिक म्हणून आपल्याला

- भाषण म्हणून अभिव्यक्ती स्वतंत्रताचा हक्क
- आंगनातुर्व हक्क येण्याचे आणि सभा येण्याचे स्वतंत्रता
- संस्था व संघटना स्थापनेची स्वतंत्रता
- भारताने केलेली वास्तव्याचे स्वतंत्रता
- भारताने केलेली क्रिस्त्याचे स्वतंत्रता
- आपल्याला भाषणेचा उपयोग, वाचसाधन करण्याचे स्वतंत्रता

कलम - 19

- ① संघार स्वतंत्रता
- ② वास्तव्याचे स्वतंत्रता
- ③ संघटना स्थापना स्वतंत्रता
- ④ अभिव्यक्ती स्वतंत्रता

कलम - 20

- ① प्रत्यक्ष दिव सिद्धतेचे स्वतंत्रता

कलम - 20

- ① जीवन लगव्याचा अधिकार
- ② प्राथमिक शिक्षणाचा अधिकार

कलम - 22

- ① कारण न आंगना अटक करना येणार नाही.
- ② अटक केन्यानंतर 24 तासान न्यायानेयात हजर करणे गरजेचे.

③ शोषनाविरुद्धच्या हक्क :-

शोषण थांबवण्यासाठी शोषितांना बरी न पाडण्याचा आपले शोषण किंवा चिन्तवगुळ सर्व प्रकारची न होवू देण्याचा हक्क म्हणजे शोषनाविरुद्धच्या हक्क होय. संविधानाने एकीकडे शोषनाविरुद्धच्या हक्कातून चिन्तवगुळीचा सर्व प्रकारावर बंदी घातली आहे. तर त्याचवेळी दुसरीकडे बाळकाने शोषण थांबवण्यासाठी विशेष तरतुद केली आहे. त्यानुसार 14 वर्षाच्यानिक बाळकांना काम करायला नातने गुन्हा आहे इच्छा नसताना काम करायला लावणे कामाच्या शोष्य बदला न देणे किंवा देववासी प्रत्येका वा हक्कातून आला घालता येतो.

कलम 23 :-

- ① हेह जाणार किंवा रती. पुरुष बाळक शोच्या वस्तु किंवा भोजन भोजन व्यवहार करना येणार नाही.
- ② कामापेक्षा कमी मोलदला देना येणार नाही.

कलम - 24

- बेट लिंगाही किंवा 14 वर्षांच्यातील मुलांना कामावर ठेवता येत नाही.

(4) धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क :-

भारत हे धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र आहे. त्यानुसार भारतातील प्रत्येक नागरिकाला कोणत्याही धर्माची उपासना करण्याचे आणि धार्मिक बाबतीत कोण-
दाच्याही परवानगी किती नाही.

(5) ज्या करचा उपयोग विशिष्ट धर्माच्या प्रोत्साहन देण्या-
साठी केला जाईल. असे कर शासनाने लावता येत नाही.
शेवटच्या धार्मिक कर लावण्यास प्रतिकूल करणे.

(6) शासनाची आर्थिक मदत कोणत्या ग्रंथनिष्ठ संस्थांमध्ये
धार्मिक शिक्षण शक्तीने करता येत नाही.

कलम - 25

आपल्या इच्छेनुसार धर्माचे पालन आचरण
करू शकतो.

कलम - 26

धार्मिक संस्था स्थापन आणि निर्मितीचा हक्क

कलम - 27

धर्म प्रचार करणे.

कलम - 28 :-

ज्या संस्थामध्ये शासकीय अनुदान मिळते. त्यामध्ये विविध धर्माच्या पूजा, प्रार्थना, अर्चना, क्रिडा करण्याची सक्ती लादता येणार नाही.

सांस्कृतिक व जैवजैविक हक्क :-

सण, उत्सव, आहार आणि जीवन पद्धती याबाबत आपल्या देशात खूप विविधता आढळते या सर्व त्या त्या लोकसमूहाच्या संस्कृतीच्या भाग असतात. आपल्या संविधानाचे विविध लोकसमूहाच्या संस्कृतीच्या भाग असतात. आपल्या संविधानाने विविध लोकसमूहांना आपापले सांस्कृतिक वैशिष्ट्य जगल्याचा अधिकार आहे. याचुसार आपली भाषा, नित्य साहित्य यांचे जतन करू शकता येईल. जतन त्यांच्या संविधानासाठी प्रयत्नही करता येतात. जतन त्यांच्या संविधानासाठी प्रयत्नही करता येतात. भाषेच्या विकासासाठी संस्था स्थापन करता येतात.

कलम 29 :-

याचुसार प्रत्येक भारतीय नागरिक आपली भाषा, निधी, संस्कृती जपल्याचा प्रचार करण्याचा अधिकार असेल.

कलम - 30

अल्पसंख्याकांना जैवजैविक संस्था निर्माण करण्याचा अधिकार आहे.

संविधानात्मक उपायचौकतीच्या हक्क :-

हक्कांच्या मंडळ झाल्यास त्याशा न्यायाकी
दाद मागण्याचा अधिकार आहे त्याच्या संविधानात्मक
उपायचौकतीच्या हक्क म्हणूनच त्याचा अर्थ झाला कि,
भंगाला विरुद्ध न्यायालयाकी दाद मागण्याचा अधिकार आहे
कलम 32 नुसार या हक्काचे संरक्षण
करवून घेते.

मूलभूत कर्तव्ये :-

भारतीय नागरिकांची मूलभूत कर्तव्ये पुढीलप्रमाणे,

- ① प्रत्येक नागरिकाने संविधानाचे पालन करणे संविधानात आदेशाचा शब्दार्थ व शब्दार्थाचा आदर करणे.
- ② रतान्त्यान्वा चळवळींना जेव्हा द्यावा आदेशाचे पालन करणे.
- ③ देशाचे शार्वभौमत्व एकता, व अखंडत्व सुरक्षित ठेवण्यासाठी प्रयत्नशील असावे.
- ④ आपल्या देशाचे रक्षण करावे, देशाची सेवा करावी.
- ⑤ सर्व प्रकारचे भेद विसरून एकीचा वाढवावा व अंशुत्व नीत्यासोपे शीपांच्या अनिष्टांना कमीपणा आणून देऊन प्रचारापट करणे.
- ⑥ आपल्या सामाजिक संस्कृतीचा वारसाचे जतन करावे.
- ⑦ नैसर्गिक पर्यावरणाचे जतन करणे सजीव प्राण्यासहज व धातुधरी वाळवावी.
- ⑧ वैज्ञानिक दुष्टी, मानवतावाद, आणि निःशस्त्रता ही आंगी घ्यावी.
- ⑨ सार्वजनिक स्थानांचे जतन करणे हिंसेचा त्याग करावा.
- ⑩ देशाची अखंडता प्रगती होण्यासाठी व्यक्तीगत व सामाजिक कारणां अन्वत्वाची पालवी वाढवावी प्रयत्न करावा.
- ⑪ प्राथमिक शिक्षणाच्या संघी पाठ्यांना उपलब्ध करून द्यावा.

प्र 2 सामाजिकरूप संकुचना उत्पन्न कर
विद्यार्थ्यांच्या सामाजिककरणावर कुटुंब, शाळा आणि
समाज यांची प्रभावात्मक भूमिका स्पष्ट करा.

→ मुख्य हा सामाजिक प्रवाही आहे लष्करातून
कोणत्या ना कोणत्या कुटुंबातून जन्म होतो त्याचवेळी
तट विस्तराची प्रक्रिया नैसर्गिकद्वारे चालू असते कुटुंब
हा लष्कराचा पहिला समाज असतो त्यानंतर मित्र परिवार
शाळा इत्यादी विविध माध्यमातून त्याचा विकास होतो. बहुतेक
सामाजिकरुपाची प्रक्रिया वाढत जाते. तसेच त्यांच्या विविध
क्षेत्रांची संबंध येतो आणि आपल्या सामाजिक गरजा भागविता
आहे लष्कर समज करतो.

सामाजिकरूप :-

ज्या प्रक्रियेमुळे व्यक्ती आपल्या सामाजिक
प्रक्रियेच्या माध्यमातून घेते निरनिराळ्या सामाजिक संज्ञिक
कडून शिकतात. समूहाचे विचार, भावना, क्रिया ज्ञान सहभागी
तेव्हाची ती एक प्रक्रिया आहे.

सहकार्य करणाऱ्यांचे एकत्रित भावनेचा
विकास आणि त्याचवेळी कार्य करणाऱ्या समूहाचा विकास
आणि त्याचवेळी कार्य करणाऱ्या समूहाचा विकास संकल्प
म्हणजे सामाजिकरूप होय.

① स्वतःच्या व दुसऱ्यांच्या विकासात सहभागीतेच्या प्रक्रिया
विकास म्हणजे सामाजिकरूप होय.

- Sarneson

② समाजनिष्ठ विविध स्तरांमधील संबंधांमधील परिवर्तनाचा प्रारंभ
करणे म्हणजे सामाजिकरूप होय.

- New lock.

३) समाज संकेतांच्या स्वताच्या आयुष्यात आयुर्मेव करून देणे
वर्तते करणे म्हणजेच 'सामाजिककरण' होय.

४) मानवाने मानवी वर्तीत करणे म्हणजे सामाजिककरण
होय.

५) सामाजिक प्राणी बनण्याची प्रक्रिया म्हणजे सामाजिककरण
होय.

६) जन्म व मृत्यु यांमधील जी अचंडीतपणे चालणारी प्रक्रिया असे
त्यास सामाजिककरण असे म्हणतात.

* सामाजिकरणावर परिणाम करणारे घटक :-

① कुटुंब :-

① कुटुंब हा बालकाचा पहिला समाज असतो.

② त्यामुळे कुटुंब हा घटक प्रामुख्याने प्रभावी असतो.

③ यामध्ये प्रथमतः बालक अनुसरण करते.

④ कुटुंबातील घटकांच्या आंतरक्रियेमुळे त्याचा सामाजिक असतो.

⑤ कुटुंबातील अशिक्षित - शोषित वर्गीकरण करणारे कौशल्य - याकडे सामाजिक गुणावैशिष्ट्ये कुटुंबाकडून मुलांमध्ये संक्रमित होतात.

⑥ प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्ती बालकाच्या अनुकरणावर परिणाम करतो.

शाळा :-

- ① कुटुंबानंतर बालकाच्या व्यक्तिमत्त्वावर प्रभाव टाकणारी गोष्ट म्हणजे शाळा होय.
- ② शालेयून शैक्षणिक येवारे कार्यक्रम, उपक्रम राबवून त्या माध्यु मूल्याची रुजवणूक विद्यार्थ्यांमध्ये होते.
- ③ शालेय मध्ये मुलांमध्ये समूहाची भावना निर्माण होते. समक्ष्या किंवा समान भावडीनिवडी मसगण्या मुलांमध्ये तो राखतो.
- ④ बंधुता, समानता, मूनपद्या, त्रेम, अशा मनेक भावनाची त्याका मोजक होते.
- ⑤ प्रथम शिक्षकाच्या भूमिका या बालकाका भावरी मसतात.
- ⑥ त्याच्यानीक रांगल्या गोवडीया प्रभाव मूलावर पडतो.
- ⑦ शत्रूप्रेम, रोषयाची भावना शिक्षकामूने विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण होते.
- ⑧ समानात कृतस्नेयी भावना शालेय मध्ये निर्माण होते.

समाज :-

- ① कुटुंब हाती शाळा शासिताना बाळक समाजामध्ये, तापरत असतो. त्यामुळे बाळकाच्या वर्तनावर समाज प्रभाव पडतो.
- ② समाजातील शाकरी, मूल्य हाती स्वतःची रीती प्रभाव पडतो.
- ③ प्रत्येक समाजाची स्वतःची, परंपरा, रुढी, संवेकती भावा याचा परिणाम बाळकावर होतो.
- ④ समाजातील घटक समाजाची तत्वे चाळून बाळक असतो.
- ⑤ शाळेतील संपूर्ण म्हणजेच म्हणजेच भुवमधील नियमांचे बंधन ज्याप्रमाणे त्याप्रमाणे, समाजातील अनिष्ट नियमांचे बाळक करतो.

प्रश्न ३) टिपा लिहा.

(1) नई तालीम :-

नई तालीम हा महत्त्वा आंदोलि यांच्या विद्यवाचिनार काळाच्या पुढ्या होता. पण सरकारने हा पाहिजे नितक्या प्रभावीपणे अंमलांत आणला नाही. नई तालीम पद्धतीच्या विद्यवाचिना पद्धिचिनीशी जुळवून घेणारा मागूस निमणि, आज्ञा अस्ता. आजची शहरी आमीनि दुभंगलेपणा, त्यांच्या वाट्याला आज नसतं आज चौवधिक काम करणारा मोठ आणे कष्ट करणारा कमी पत्तीच्या इमे समीकरा आहे. सेवा आममथी इथे मुक्त झालेच्या आमंद निफेनन या 'नई तालीम' धर्तीवरच्या आलेन वरून येतले जाणारे विविध उपक्रम, त्यातून त्याच निंतन विकसित पद्धतीच्या 48 हजार शाळा होत्या. आणि 50 लाख शांन शिक्षण होत होती.

नई तालीमची समुदाय चार तत्व मांडणी होती.

(1) प्राथमिक शिक्षण हे सात ते 14 या पयोग्यतेचे असेल.

(2) शिकवण्यासाठी निवडलेली वस्तुसंग्रह व परिसराच्या लोकांच्या मुळा व्यवसायातला असावा.

(3) सर्व विषयांचे शिक्षण हरनोदरीगामी मनुष्य साधून विकल जावं इतकी आम्ही मांडणी त्यांना केली.

(4) असे दिल जाणार शिक्षण उत्पादक उत्पादक व स्वावलंबी असावं जाणवेल्या शिक्षण हे मातृभाषेच्या असावं इतकी आम्ही मांडणी त्यांना केली.

(a) प्राथमिक शिक्षणाने सफाई, अरिष्ट, आहार शास्त्र यांच्या सामान्यते सांगणे केला.

(b) नई तालीम म्हणजे मुलांना 'व्यवसाय शिक्षण' देणे.

(c) अर्थ कारणातून 'अर्थशास्त्र' व गणित वस्तु निर्मिती करणाऱ्या कारिबांच्या जीवनाला परिचय करून देणारा भूगोल हे विषय अधिकृत असं गांधीजींनी स्पष्टित केले.

(d) इतिहास, भूगोल, नागरिकशास्त्र त्यांच्या मुलांशी वास्तव्य जगण्याच्या

अशा प्रकारे नई तालीम म्हणजे शान्तरचना वाढावरील आधारित शिक्षणप्रणाली होती म्हणायला ठरेल.

③ जिभाषा सुता ३-

राष्ट्रिय जिभाषिणी २०२० मध्ये प्रथमच निम्नलिखित झालेल्या जिभाषा नामितनाडु व अन्य दक्षिणी राज्यांनी मान्यता दिना नाही. जिभाषा सुतांनी मान्य सरकार संश्लेषक करणाऱ्या प्रमाण करा आहे. निम्नलिखित फक्त द्विभाषा सुतांना प्रमाणित करणे किंवा आहे. सापण जिभाषा सुता मन्त्रालय कामा सोडण्यात आणुन.

- जिभाषा सुतामध्ये तीन भाषा झालेले दिले आहेत हिंदी इंग्रजी आणि संबंधित राज्यांमध्ये प्रादेशिक भाषा सर्वप्रथम

- सर्वप्रथम १९६४ च्या राष्ट्रिय बोधनामूनसिंहि नाषिना द्विवितीय भाषा किंवा द्विविकार दळण माना.

- १९४८-४९ मध्ये राज्याध्यक्षना आयोगांनी शिक्षण हे तीन भाषित असणे, असि प्रतिपादन केले हे तीन भाषित असणे असं प्रतिपादन केले.

- त्याच्या आयोगांनी माध्यमिक शिक्षण हे तीन भाषित असणे असं प्रतिपादन केले.

- १९५५ मध्ये मुद्रलिखार आयोगांनी द्विभाषा सुतांना पुरस्कार केला.

- १९६४ मध्ये कोवरी आयोगांनी जिभाषा सुतांना स्वीकार केला परंतु अंमलीत आणला तरी.

* जिभाषा सूत :-

① प्रथम भाषा :-
प्रत्येक राज्याभिन्न प्रदेशिक भाषा किंवा
मातृभाषा

② दुसरी भाषा :-
हिंदी भाषिक राज्यामध्ये इंग्रजी भाषा आणि
अहिंदी भाषिक राज्यामध्ये ही हिंदी, इंग्रजी असिले.

③ तिसरी भाषा :-
हिंदी भाषिक राज्यामध्ये एक आनुषंगिक
भाषा असिले अहिंदी भाषिक राज्यामध्ये ही इंग्रजी असिले.

— મહેત્વ —

- ① રાજાના આગે શરૂઆત સુધીના લોવાસજાલથી
- ② હિંદી ભાષામાં આગે મજા રાજામહોલ અંતર સમસ્ત કરે.
- ③ થામરો, રાજાના મહાનિલ મહિલા પ્રાધાન્ય હોય
- ④ દક્ષિણ રાજામહો રચાનિલ, આસા રૂંટની મહિ શરૂઆતથી અંતર કરે પ્રાધાન્ય હોય.

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय , बारशी.
जि. सोलापूर

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / श्रीमती रश्मि रमेश सावंत शायकवाड

याणे / हिने सदर विषयाचे प्रात्यक्षिक कार्य समाधानकारकरीत्या दिनांक 21/06/2021

ते दि. 21/06/2021 कालावधीत स्वतः पूर्ण केले आहे.

मार्गदर्शक प्राध्यापकाची सही

॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥
एकमेका साह्य करु । अवघे धरु सुपथ ॥
श्री शिवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळ, बार्शी संवर्धित

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय बार्शी.

जि. सोलापूर.
सोलापूर विद्यापीठ संलग्नित नॉक मूल्यांकन - B ++

बी. एड. सन २०२१ - २०२२

पेपर क्र. / विभाग क्र. : sem - III
प्रात्यक्षिकाचे शीर्षक : ०४ - ज्ञान आणि अभ्यासक्रम
Tushar
मार्गदर्शक : प्रा. पी. व्ही. पाटील सर
प्रशिक्षणार्थीचे नाव : प्रा. डॉ. शिखर सर, प्रा. डॉ. एम. एस. डिसलेसर
हजेरी क्रमांक : स्नेहल कमलाकर गुरव
परीक्षा क्रमांक : १९

प्रश्न-1 ज्ञानाची संकल्पना कोणून ज्ञान प्राप्त होई अर्थात स्पष्ट करा.

→ ज्ञान मानवी समान स्थापना कायद्यानुसार एक व्यक्ती द्वारे तयार केलेल्या या ज्ञान आमचे अस्तित्व आहार आहे माहिती विविध योजना मध्ये प्रमाणान आम्हाला तारता आहे.

- अनुभव अथवा शिक्षणाद्वारे माहित असलेल्या गोष्टींना व कौशल्यांना ज्ञान असे म्हणतात. यात वस्तुस्थिती, माहिती व सभावना होती.

3 ज्ञानाची संकल्पना -

- ज्या माहितीचे संवर्गीकरण करणे म्हणजे ज्ञान त्या माहितीचे आत्मसातीकरण किंवा स्वतः अनुभूती (अनुभव) तिचे एकदातीन प्रकटीकरण होय.

✓ माहितीचा योग्य वापर करणे होय.

- सुसंघटित माहिती म्हणजे ज्ञान किंवा सुसंघटित माहिती प्राप्त केल्यानंतर होणारा समज किंवा येणारी आणीव म्हणजे ज्ञान होय.

- ज्ञान म्हणजे आकलन किंवा संवेदन होय.

✓ ज्ञान म्हणजे खरा विश्वास होय.

10/11/23

* ज्ञान प्रालीचे मार्ग -

मानव हा शतत ज्ञान
मिळविण्याचा प्रयत्न करत असतो. मानवास ज्ञान हे
योगायोगाने, अनुभवाने व जाणिवपूर्वक प्रयत्न करून
मिळवावे लागते. काही वेळेस मानव योगायोगाने मिळालेले
ज्ञान अनुभवांच्या आधारे निश्चित करण्याचा प्रयत्न करतो.
व ज्ञानाचा संघट्ट करून ते ज्ञान एका पिढीकडून दुसऱ्या
पिढीकडे संक्रमित केले जाते.

ज्ञान प्राप्तिचे प्रमुख मार्ग

પ્રત્યક્ષ અનુભવ તર્ક/અનુમાન અધિકૃત પ્રમાણ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતી

① प्रत्यक्ष अनुभव-

मानवाची डोळे, कान, नाक, जीभ व त्वचा ही ज्ञानेंद्रिये अनुभव होव्यासाठी मदत करत असतात. मानवाची ज्ञानेंद्रिये जितकी कार्यक्षम असतील तितके अनुभव हे समृद्ध असतात. यालाच अनुभवज्ञान असेही म्हणतात. वैयक्तिक अनुभव होणे हे साधन मिळवण्याचे महत्वाचे मार्ग आहे. व्यक्ती विविध घटकांचे, वस्तूंचे व परिस्थितींचे प्रत्यक्ष अनुभव घेतो. या अनुभवांच्या आधारे तो स्वतःची मते विचार लया करतो. हे त्याचे प्रत्यक्ष अनुभवांवर निर्भरित केलेले ज्ञान असते.

मानव पूर्वानुभववांच्या आधारे वैविध्यपूर्ण माहितीचे संपादन करतो. या पूर्व अनुभववांच्या उपयोगाने मानव स्वतःचा विकास करल्याचा

प्रयत्नही करतो. जसे शिक्षक वर्गात अध्यापन करताना मिळालेले अनुभव स्वतःकडे साठवून ठेवतो. या सर्व पूर्वानुभवोच्या आधारे शिक्षक वर्ग अध्यापनात कोठली कृती करू नये व कोठली कृती करावी याचा निर्णय घेतो व स्वतःच्या अध्यापनाला प्रभावी बनवण्याचा प्रयत्न करू असतो. याशिवाय बोलकरी हा क्षेत्रात कोठल्या तडुतून कोठले शेतीसाठी पिके ध्यावीत व कोठल्या परिस्थितीत शेतीतील कोठली कार्ये करावीत, कोठली करू नयेत. याचा निर्णय घेतो.

② तर्क / अनुमान -

ज्ञानप्राप्तीचा दुसरा मार्ग म्हणजे तर्क / अनुमान होय. मानव ज्ञान मिळविण्यासाठी जेव्हा बुद्धिजीवी व्यक्तीकडे, तसे व्यक्तीकडे जातो मान त्याच्या विचार व मतांमध्ये भिन्नता आढळते. मसेच एखाद्या परिस्थितीमध्ये प्रत्यक्ष अनुभवही घेणे शक्य होत नाही. तेव्हा मानवासमोर एकच पर्याय असतो तो म्हणजे तर्क करणे होय. कारण तर्क लावणे हे ज्ञानप्राप्तीचे अधिक कार्यक्षम मार्ग तर अल्प शिवाय स्वतःच्या स्वतः वापर करण्याची सही तर्क मध्ये असते.

प्रत्येक व्यक्तीकडे तर्क करण्याची मानसिक क्षमता असते. तर्क क्षमतेची तीव्रता व्यक्तीमध्ये कमी अधिक प्रमाणाने असू शकते. मान प्रत्येक व्यक्ती तर्क करू शकतो. म्हणूनच तर्कप्रक्रियेला ज्ञानप्राप्तीमध्ये महत्वाचे स्थान आहे.

कोणत्याही व्यक्तीकडून ज्ञान प्राप्त करण्यासाठी नेहमी तर्क या मार्गाचा वापर केला जातो. नेहमी या तर्काचे दोन भागात वर्गीकरण केले जाते.

- 1) निगमनात्मक तर्क (Deductive Reasoning)
- 2) उद्गामी तर्क (Inductive Reasoning)

1) निगमनात्मक -

अॅरिस्टॉटल याने निगमनात्मक तर्क पद्धतीचा विकास केला. निगमनात्मक तर्क हे 'ज्ञाना-कडून अज्ञाताकडे' या तत्वाचा वापर करते. यामुळे निगमनात्मक तर्कपद्धतीत तीन प्रकारची विधाने मांडलेली असतात.

1) पहिले विधान हे स्वसिद्ध तत्वावर आधारलेले तथ्य असते.

2) दुसरे विधान हे पहिल्या विधानातील तथ्याशी संबंध असलेले विशिष्ट कथन असते.

2) उद्गामी -

उद्गामी तर्क पद्धतीमध्ये विशिष्ट तथ्यांचे वैविध्यपूर्ण अनुभव घेतले जातात. घेतलेल्या अनुभवांमध्ये परस्परसंबंधांचे विश्लेषण प्रयत्न केला जातो. केलेल्या विश्लेषणातून सर्वसाधारण तत्वांचा गोष्ट घेतला जातो. उद्गामी तर्क पद्धतीत 'विशिष्टाकडून सामान्याकडे' या तत्वाचा वापर केला जातो. या उद्गामी पद्धतीचे दोन प्रकार पडतात.

- i) परिपूर्ण उद्गमन
- ii) अपूर्ण उद्गमन

अ) परिपूर्ण उद्गमन-

परिपूर्ण उद्गमन पद्धतीमध्ये कोणत्याही व्यक्तीचे व समस्यांचे प्रगटन करून निष्कर्ष काढले जातात. म्हणून परिपूर्ण उद्गमन तर्क पद्धतीने काढलेले निष्कर्ष हे अचूक, संदेहरहित व विश्वसनीय असतात. जसे एका विशिष्ट गावातील 90% व्यक्ती हे साक्षर आहेत असे जेव्हा निष्कर्ष काढला जातो.

ब) अपूर्ण उद्गमन-

अपूर्ण उद्गमन ही परिपूर्ण उद्गमनापेक्षा वेगळी तर्कपद्धती आहे. याची जाणीव आपल्याला नावावरून लक्षात येते. 'अपूर्ण' या शब्दाचा प्रतिबिंब उदाहरण या तर्कपद्धतीत दिसून येतो. जेव्हा कोणत्याही व्यक्तीला एखादा निष्कर्ष काढल्यासाठी सर्व व्यक्तीपर्यंत किंवा हाटकापर्यंत पोहचणे शक्य नसते. तेव्हा तो त्या सर्व व्यक्ती किंवा हटकांमधील प्रतिनिधित्व करणारा नमुना निवडतो. निवडलेल्या नमुना वाटचे निरीक्षण करून माहिती संकलित केली जाते. संकलित माहितीवरून निष्कर्ष काढले जातात.

यावरून लक्षात येते की, निगमनात्मक व उद्गामी तर्कपद्धतीचे फायदे आहेत तसेच मर्यादाही आहेत. तरीदेखील या दोन्ही तर्कपद्धतींचा वापर तर्क या शास्त्राच्या प्राप्तीच्या भागाने केला जातो.

३) अधिकृत प्रमाण -

व्यक्ती आपले देण्हेतु जिविनातील येणाऱ्या विविध समस्या व अडथळी दूर करण्यासाठी अधिकृत व्यक्तींच्या सल्ला हेणे कायम पर्सद करणे. पूर्वीच्या काळी धार्मिक प्रमुख व्यक्ती, समाजप्रमुख व्यक्ती, नेते हे अधिकृत प्रमाण मानले जात. कारण हे व्यक्ती आदर्श व आदरणीय व्यक्ती म्हणून त्यांचे मार्गदर्शन इतर व्यक्तींनी द्यावे ही अपेक्षा केली जात होती. व्यक्तीही यांच्या सल्ल्याने आचार-विचार करत असत.

देण्हेतु जिविनात एखाद्या विद्याथ्याला शैक्षणिक अडथळा येत असेल तर तो शिक्षणात कार्य करणाऱ्या एखाद्या अनुभवी शिक्षकाची किंवा एखाद्या शिक्षण लक्षांघी मदत होईल. कारण शिक्षणातील अडथळींवर योग्य सल्ला देण्यासाठी अधिकृत प्रमाण ले असतात. अरोग्यविषयक तक्रार असेल तर डॉक्टर, मानसिक अडथळीसाठी मानस-शास्त्रज्ञ अशा त्या त्या क्षेत्रातील मान्यताप्राप्त व्यक्ती हेच ज्ञान प्राप्त करण्याचे अधिकृत प्रमाण असते.

४) वैज्ञानिक पद्धती -

ऑस्ट्रॉटलची निगमित पद्धती व बेकनची विगमन पद्धती यांच्या एकीकरणात चार्ल्स डार्विन यांनी 'निगमित-विगमन' या पद्धतीचा विकास केला. त्यांच्या मते या या दोन प्रकारच्या लर्न पद्धतीचा उपयोग करून विचार प्रक्रिया ही अधिक हेतुपूर्ण व सुस्पष्ट करता येते. या विचार प्रक्रियेलाच वैज्ञानिक पद्धती या नावाने ओळखले जाते.

म्हणून चार्लस डार्विनला या वैज्ञानिक पद्धतीचे जनक मानले जाते.

वैज्ञानिक पद्धतीमध्ये निगमित-विगमन संयुक्त कार्यपद्धती किंवा चिंतनात्मक विचारपद्धती यांना महत्वाचे स्थान आहे. जॉन ड्युई यांनी विचार-प्रक्रियेचे विशेषणात्मक विवेचन केले आहे. तो म्हणतो, "आपले व्यवहार व विचार हे समस्यांमुळे असतात. देणंदित नित्याच्या व्यवहारासंबंधी आपल्याला साक्षात्कापणे विचार करण्याची गरज भासत नाही. पण जर अशा नित्याच्या व्यवहारात काही अडथळा उत्पन्न झाला किंवा तो सुरळीतपणे चाललेला नसलेला तर मग आपल्याला या समस्यांपेक्षा विचार करणे भाग पडते". या विवेचनाचा अर्थ आपण उदाहरणावरून अधिक स्पष्ट करू शकू.

वैज्ञानिक पद्धतीत लक्षात घ्यावे की क्रमबद्ध निरीक्षण, वर्गीकरण आणि निर्वचन यांचा समावेश होतो.

आपल्या देणंदित जीवनातील सामान्यीकरण आणि वैज्ञानिक निष्कर्षांमध्ये मुख्य फरक हा औपचारिक-लेची माना, दृढता, स्थापन करण्याची योग्यता आणि व्यापक सप्रमाणता यांमध्ये असतो.

"वैज्ञानिक पद्धती ही एक अशी क्रमबद्ध प्रक्रिया आहे जी, तिच्याद्वारे सर्व विज्ञाने आपल्या प्रश्नांचे उत्तर मिळवतात.

वरील सर्व व्याख्यांवरून वैज्ञानिक पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट होते. वैज्ञानिक पद्धत ही संशोधनची एक पद्धत आहे.

प्रश्न-2

अभ्यासक्रम आराखड्याची संकल्पना मागून राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 एकूण वैशिष्ट्ये रचा करा.

→ अभ्यासक्रम तयार करताना कोणकोणत्या बाबी लक्षात घ्याव्या लागतात. याचा आपण विचार केला. तसेच अभ्यासक्रम तयार करणाऱ्यांची तांत्रिक भूमिका बदलली की, त्याचा अभ्यासक्रमावर कसा परिणाम होतो इतक्या नवे देशातील सरकार बदलले की, ते केवळ झालेल्या नवे तर अगदी विद्यापीठे व स्तरापर्यंत आपली विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमाकून विद्यार्थ्यांमध्ये रजविध्याचा प्रयत्न करते. मात्र ही थोडे की, शासन कोणतेही असो व अन्य पाठकीवर कोणतेही तज्ञ असले तरी काही शास्त्रे मूल्ये, मानसशास्त्रीय सिद्धांत, समाजशास्त्रीय सिद्धांत यांना वाजुला ठेवून अभ्यासक्रम बनविता येत नाही.

संपूर्ण देशात 21 राष्ट्रीय झोण गटांची स्थापना करण्यात आली. व यांच्यामार्फत देशात विविध स्तरावर चर्चासत्रे, परिसंवाद इतक्या नवे तर सर्वसामान्यांची मते अजमावून होवून संपूर्ण देशासाठी एक राष्ट्रीय अभ्यासक्रम सन 2005 मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आला हा आराखडा 'राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा-2005' (NCF) म्हणून प्रसिद्धीस पावला.

• संकल्पना -

① कर्निंग हॅम -

कलाकारांना त्यांच्या स्टुडिओ त्यांच्या कल्पनांप्रमाणे त्या साहित्याला आकार देण्याचे साहज्य म्हणजे अभ्यासक्रम होय.

शक्तिच्या मागदर्शनाखाली विद्यार्थ्यांना द्यावयाचे सुनियोजित अनुभव म्हणजे अभ्यासक्रम होय.

② मनोरी -

शैक्षणिक हेतू साध्य करण्यासाठी शक्ति उचवीगाल आणलेल्या सर्व प्रकारच्या अनुभवांचा समावेश करणे म्हणजे अभ्यासक्रम होय.

③ रेमर्स -

शक्तिच्या नियंत्रणाखाली शिकणाऱ्यांना प्राप्त होणाऱ्या सर्व अनुभवांचा साठा म्हणजे अभ्यासक्रम होय.

- शक्तिकून लक्ष्ये साकारण्यास प्रसंगातून अपेक्षित बदल घडवून आणण्यासाठी शक्ति केलेला प्रयत्न

- शालेय जीवनातून मिळणारे सर्व प्रकारचे संस्कारमय अनुभव

• भावद्विक तत्वे -

i) ज्ञानाचे जाते शाळेबाहेरील जीवनाशी जोडणे -

मुल हे केवळ शाळेत शिकते या पारंपारिक कल्पनेला छेद देत अभिप्रेत, मुल हे आपल्या सभोवतालच्या वातावरणातून कमीतून, अनुभवातून शिकत असते. शाळेत अध्ययन करताना त्याला या ज्ञानाचा निश्चितच उपयोग होत असतो. म्हणून शालेय ज्ञान व शालाबाह्य जीवन यांचा सुंदर मेक घालणे आवश्यक आहे म्हणून पाठ्यक्रम तयार करताना, पाठ्यपुस्तके तयार करताना किंवा शिक्षकांना त्राश्यायन करताना करताना विधी पार्वक्षिकी समजून घेणे.

ii) छोट्यापट्टीतून शिक्षणाची सोयवळ करणे -

अध्ययन म्हणजे काही गोष्टी ग्राहित करून घेणे व त्या स्मरण ठेवणे व प्रसंगोत्पात विशेषतः परिक्षेमध्ये ते व्यवत्त करणे इन्के अर्थादीत स्वरूप शिक्षणाला प्राप्त झाले आहे या ग्रामाकडेनून शिक्षण हेतूला बाहेर काढणे आवश्यक आहे. ज्ञान म्हणजे केवळ माहिती नव्हे व विद्यार्थ्याचे उक्ते म्हणजे माहिती अरव्यासाठीचे मोठेके खोके नाही.

iii) मुले वाहविना लोकांसाठी धोरणांना प्राधान्यक्रम देव्यार्थी गरज आहे -

एक राष्ट्र म्हणून आपण एक समर्थ लोकशाही राष्ट्र निर्माण केलेले आहे. आपण लोकशाही ही केवळ राज्य व्यवस्था म्हणून स्वीकारलेली नाही तर ती एक जीवनपद्धती म्हणून त्या अंगिकार केलेला आहे. आपल्या स विधानांमध्ये स्वीकारलेल्या

मूल्यांचा प्रत्येकाने आदर केला पाहिजे अशी अपेक्षा आहे. भारतीय राज्य धारणेने सर्व नागरिकांना प्रसिद्धा व समान संधीची हमी दिली आहे. सामाजिक परिवर्तन व सामाजिक न्यायाची व्यवस्था प्रस्थापित करण्याचे साहजिक म्हणून शिक्षणाचे ह्येय असले पाहिजे.

भारत हा विविधतेने नटलेला देश आहे. यामध्ये प्रांत, भाषा, संस्कृती, जीवनशैली, धार्मिक प्रवृत्ती, रुढी परंपरा, मोठा प्रामुख्याने समावेश होतो.

अ) शिक्षणाची गुणवत्ता -

केवळ विशिष्ट वर्गांना शिक्षण दिल्याने शिक्षणाची गुणवत्ता रिकून राहते हा क्रम आहे. भारतासारख्या लोकशाही राष्ट्राने असा विचार करणे कदापिही योग्य ठरत नाही. संख्यात्मक वाढ आली की गुणवत्ता कमी होते असे समजल्याखेवजी गुणवत्तेचा विचार व्यवस्थेच्या प्रमाणकाचे संदर्भात करायला हवा. युनेस्कोने याबाबत अगदी सोपी व सुस्पष्टीत व्याख्या गुणवत्तेच्या निर्देशकाबाबत केलेली आहे. त्यादृष्टीने विचार करणे, मुलांचे संपादन केलेल्या क्षमता हा व्यवस्थेच्या गुणवत्तेचा निर्देशक आहे.

हा

ब) सामाजिक संदर्भ -

शैक्षणिक व्यवस्था ही ज्या समाजाच्या प्रांगे असते त्यापासून अलग राहून कार्य करू शकत नाही. अन्यथा लोक आपल्या पाल्यांना महागाद्या अशा खाजगी शाळेत घालताना तर गरिब लोक आपल्या मुलांना शासकीय, निमशासकीय संस्थांनी संस्थांनी घालविलेल्या शाळेत घालताना या शाळात भोकण शिक्षण मिळते.

क) शिक्षणाची उद्दिष्टे -

शैक्षणिक उद्दिष्टे ही समाजाचे स्वीकारलेले आदर्श व नवे याना अनुगत अशा शैक्षणिक प्रक्रिया निर्मिती साठीची व्यापक मार्गदर्शक सूत्रे असतात. समाजाच्या वर्तमान गरजांमोबलस समाजाच्या आकांक्षा व चिरंतन मुल्ये यांचे प्रतिबिंब शैक्षणिक उद्दिष्टोपमध्ये पडत असते. शैक्षणिक उद्दिष्टोपम शिक्षण व्यवस्थेला, शिक्षकांनी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यासाठी, अद्यापन करण्यासाठी उपयुक्त ठरतात. एवढेच नव्हे तर उद्दिष्ट प्राप्तीसाठी अद्यापन केले जाते. म्हणून उद्दिष्टोपम दुरुदृष्टी अभावित असली पाहिजे.

४) अद्यापन व ज्ञान - सन २००५ अध्यासक्रम आशयव्यामळे अद्यापन व ज्ञान विषयी काही ठळक बाबी नमूद केलेल्या आहेत त्या पुढीलप्रमाणे -

i) विद्यार्थी केंद्रितता व क्रियाशीलता -

अध्यासक्रम हा विद्यार्थ्यांना सामावून घेणारा, अर्थपूर्ण, अनुभव देणारा, पाठ्यपुस्तक सांस्कृतिकपासून सुळा करून घेणारा असा असावा तसेच मुलांच्या अनुभवांना, त्यांच्या विचारांना आणि त्यांच्या क्रियाशीलते मद्दतवाला वाव दिला जाणे असावा. आपण विद्यार्थ्यांमधील क्रियाशील आणि सर्जनशील क्षमतांचा, प्रत्यक्ष कृती आणि निर्मितीकडे जाणारी संबंध जोडल्याच्या त्यांच्या अंगभूत प्रेरणेचा विकास व संवर्धन केले पाहिजे. क्रियाशील व सामाजिक असणे हे शिकण्याचे खरे वैशिष्ट्य आहे. हे श्यानी होणे आवश्यक आहे.

ii) अध्ययनकालाच्या सेवेविषयी बाबी-

अभ्यासक्रमाने, विद्यार्थ्यांची जिज्ञासावृत्ती विकसित केली पाहिजे, शालेय ज्ञानाची त्यांच्या अनुभववादी शोधात छालव्याची क्षमता विकसित केली पाहिजे. छात्रांतील वातावरण आनंददायी असले पाहिजे लक्ष्य विद्यार्थी शिकतील. शालेय ज्ञानाची त्यांच्या वातावरण आनंददायी असले पाहिजे भौतिक व नैतिक वातावरण असले पाहिजे. मुलांना शक्ति जाविले पाहिजे. समाजातील सर्व हातकातील मुलांना छात्रा आपली वाढली पाहिजे. शारीरिक, भावनिक सुरक्षितता हाच प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणाचा मुलाधार आहे. हे आपण समजून घेतले पाहिजे.

iii) विकास व शिकणे-

छात्रावस्था ते किशोरावस्था यांमध्ये शारीरिक विकास व मानसिक विकास यातील परस्परसंबंध लक्षात घेवून अभ्यासक्रम तयार केला जावा. ज्यावेळी आपण विकास हा शब्द वापरतो त्यावेळी आपण हे लक्षात घ्यावे लागते की विकासासाठी सर्व मुलांची निक्षेप शारीरिक वाढ ही विकासाची पूर्वसट आहे. परिपूर्ण पोषण, शारीरिक व्यायाम, स्वच्छंदी खेळ, औपचारिक विडा नसेल वातावरण असलेल्या फुरसदीच्या वेळ हे मुलांच्या शारीरिक विकासासाठी आवश्यक असतात.

अ) आकलन-

आकलनाच्या प्रक्रियेत कमी व जास्त साहाय्यीते स्वतःच्या व जगाच्या भरीव माहिती

- क्षमता अंतर्भूत असते. अर्थापूर्ण अध्ययन ही एक निर्मितीक्षम प्रक्रिया असते. यामध्ये मूर्तवस्तु व मानसिक प्रतिमा यांचे कुशल सादरीकरण असते.
- i) सर्व मुले, अध्ययनासाठी वैसांगिकरित्या प्रेरित व सुक्ष्म असतात.
 - ii) मुले ही स्व-अध्ययनी, स्व-अनुभववीने शरीरोन्मुख अशा विविध मार्गांनी शिकत असतात.
 - iii) शिकणे हे अशा ठराविक गतीने व्हायला हवे की, त्यामुळे शिकणाऱ्याला संकल्पना समजून येणे आणि आकलन सधोल बनविणे शक्य होईल.

ब) पौगंडावस्था -

विकासाच्या दृष्टीने किशोरावस्था हा स्वातंत्र्य, ओळखण्याचा अत्यंत महत्वाचा कालखंड असतो. किशोरावस्थेतील द्वारिकीक परिपक्वतेच्या मार्गावरील बदलांच्या काळाने या संचिखब्द कल्पनेचा कळस गाठला जातो. याच काळाने समाजस्वीकृत आणि मान्यताप्राप्त राहणे, परंपरा व कल्पनांबाबत प्रश्न उपस्थित केले जाताना आणि याच काळाने शरीराची व समवयस्क्यांची मनेही अनिश्चय महत्वाची बनतात.

क) शिकण्याची / अध्ययन क्षमता -

शिकण्याची असमर्थता ही ज्ञानेद्विभारिण्य, भ्रमिभंदत्व आणि सामाजिक-आवर्तिक या संश्लोवनात्मक्या वातावरणातील अस्थिरता यासारख्या समस्यांमुळे निर्मिती होऊ शकत असली, तरी ती प्रामुख्याने अपुऱ्या अथवा अयोग्य अध्यापनाचा देखनि परिणाम असल्याचे दिसते.

1) अध्यासक्रम व सरावासंबंधी बाबी-

म) ज्ञाननिर्मितीसाठी अध्यापन :-

शिकव्याच्या प्रक्रियेत मूल त्याचे ज्ञान निर्माण करीत असते. मुलांना प्रश्न विचारल्यास प्रोत्साहित करणे, त्याद्वारे त्यांना हे जाणवते की शिक्षक भाहित त्यांच्या बाहेरील छडांमोडीशी संबंध जोडवा लागते.

ब) परिस्थितीचे महत्त्व-

शिक्षण हे केवळ शक्तिनिष्ठ पुरस्कार किंवा शुरुमुखातून व्यक्त होणाऱ्या निवेदनातून होत नाही तर ते समीपतातून वातावरण, निसर्ग, हक्का, समीपतातून लेख, मित्रपरिवार यांच्या संपर्कातून होत असते.

क) अध्ययन अनुभवाचे नियोजन-

त्या शैक्षणिक करी वि. ना पाठ्यपुस्तका बाहेरील इतर ठिकाणातून, त्यांच्या स्वतःच्या छरातील व समुदायातील इतर लोकांच्या अनुभवांवरून, ग्रंथालयातून आणि शाळेबाहेरील इतर ठिकाणातून ज्ञान मिळविण्यासाठी प्रोत्साहित करताना त्या करीतून हो संदेश दिला जातो की, अध्ययन व ज्ञान हे संपादन करावयाचे असते. ते पाहून ह्यावयाचे असते आणि त्याद्वारा ते निर्माण करावयाचे असते.

ख) नियोजनाचे दृष्टिकोन-

या आराखड्यामध्ये अध्यापन नियोजनाविषयी पारंपारिक अध्यापन नियोजनाला पूर्णपणे मोडून काढले आहे. पाहता अद्दिष्ट ठेवून अपेक्षित वर्तन साध्य करण्याला पूर्ण बाजूला आणून करी / उपक्रमावर भर दिला आहे.

प्रश्न-3

अभ्यासक्रम गुंतवणूक म्हणजे काय? अभ्यासक्रम रचनेची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

→

शिक्षण हे मानवी जीवनाला लाभलेले वरदान आहे. शिक्षणाच्या माध्यमातूनच मानव जातीने साध्य केली आहे. शिक्षणामुळेच मानव व इतर प्राण्यांच्या प्रगतीमध्ये मोठा फरक जाणवतो. पूर्वीच्या काळी आजूबाजूच्या समाजाच्या माध्यमातूनच मुलांना शिक्षण दिले जाते. औपचारिक शिक्षणाची पद्धती अस्तित्वात आली नव्हती. प्राचीन काळी राज्याचा व शिक्षणाचा संबंध नव्हता त्या काळात गुरुकुल पद्धती किंवा आश्रम पद्धती प्रचलित होती. बौद्ध काळात गुरु काळात शिक्षणाचे प्रमाण खुपच वाढले. गालीहा लक्ष्मणा वलही या शास्त्री प्रचंड मोठी व अगप्रसिद्ध विद्यापीठे स्थापन केली त्यांना लष्करी गुरु काळी सम्राटाकडून सर्व प्रकारचे साहाय्यमिळे. परंतु शिक्षण संस्थांचे कार्य स्वतंत्र व स्वायत्त होते. औद्योगिकीकरणामुळे जीवनाचे स्वरूपच बदलले.

उपजीविकेसाठी

- ① वैयक्तिक उत्पादन क्षमता ही परिणामकारक व कार्यक्षम उत्पादन आहे.
- ② औद्योगिक स्मिथ यांच्या मते शिक्षणावरील गुंतवणूक ही उत्पादक असते. राज्याच्या अर्थिक विकासात साहाय्यकारक असते आणि ती देशाच्या एकूण भांडवलाला एक भाग आहे.
- ③ औद्योगिक स्मिथ यांनी शिक्षण हे यंत्रणाप्रमाणेच गिर भांडवलालाच एक भाग आहे असा नवीन विचार मांडला आहे.

① अभ्यासक्रम निर्मितीच्या गरजेचा शोध-

आपणस द्याह्या गावासाठी

अभ्यासक्रम का बनवायचा आहे. ते प्रथम निश्चित केले पाहिजे. सद्यस्थितीत अभ्यासक्रम निर्मितीची किंवा बदलाची गरज जाणून घेतली पाहिजे.

ex:- डी.एड.च्या विद्यार्थ्यांना इंग्रजी प्रभुत्वासाठी चा अभ्यासक्रम तयार करावयाचा आहे. पण ती का कायचा आहे. सध्या डी.एड.च्या विद्यार्थ्यांना डी.एड. साल्यांतर काय अडचणी येतायेत हे लक्षात घेताना असे लक्षात आले की, महाराष्ट्र शासनाने अगदी पहिली पासून शेमी इंग्रजी सुरु केले आहे व आता बऱ्याचदा शाळांतून इयत्ता पाचवी ते षवी शेमी इंग्रजी माध्यमाचे वर्ग सुरु होत आहेत.

② अभ्यासक्रम निर्मितीसाठी तसोची समिती गठन-

एकदा का द्याह्या

स्तरासाठी किंवा वर्गासाठी अभ्यासक्रम तयार करावयाचा आहे की, मग त्यासाठी लक्ष्य व्यक्तीची समिती नेमणे आवश्यक असते. या समितीमध्ये ज्या गावासाठी किंवा वर्गासाठी अभ्यासक्रम तयार करावयाचा आहे. पुढील अवस्थान्न जणे अपेक्षित आहे.

अध्यासक्रम निर्मितान्धी गरज निश्चिती

तज्ञ समिती गाठण

लक्ष्य गटाच्या गरजांचे विश्लेषण

शासकिय विरणे, डो. तत्वज्ञान, डो. समाजशास्त्र, डो. मानस

अध्यासक्रमासाठी अविष्यवेष्ट (पांडांग) वृत्तविद्या व ध्येये व उद्दिष्टे निश्चिती

अध्यासक्रमाचे छटक निश्चित करणे

अध्यासक्रम कसा राबवावा कार्यनीती निश्चित करणे.

अध्यासक्रमाच्या मुख्यमापकासाठी योजना तयार करणे.

आपण तयार केलेल्या अध्यासक्रमावर संबंधितांकडून प्रतिक्रिया घेणे व त्यानुसार

अंतिम मसुदा संबंधितांना सादर करणे.

लक्ष्य गटाच्या गरजांचे विश्लेषण-

वास्तविक पाहण तज्ञ समितीचे म्हण करव्या। पूर्वी अध्यासक्रमाची स्वरूप स्वरूपात गरज निश्चिती केलेली आहे. आता तज्ञ समितीने या अध्यासक्रमाची संबंधित सर्व छटकांना प्रश्नावली पाठवून, प्रसंगी शक्य झाल्यास काहींच्या मुलाखती घेवून त्यांच्याकडून त्यांच्या, भडपणी, अपेक्षा, जाकून घेतल्या पहिजेत.

शाळांचे वर्गीकरण करून त्या आधारे आपण जो अभ्यासक्रम
 तयार करणार आहोत त्याची उद्दिष्टे निश्चित केली पाहिजे
 व डी.एल.एड. या अभ्यासाचा 2016 चा अभ्यासक्रम तयार
 करण्यासाठी, डी.एड. या विद्यार्थी, डी.एड. ला शिक्षकां
 शिक्षक प्राचार्य, शिक्षक, अभ्याससेवक अशा सर्व
 ह्यांना प्रभावली देऊन प्रत्येक ह्यांच्या भव्य
 अपेक्षा, सूचना यांचे वर्गीकरण करण्यात आले होते.
 व त्यानुषंगाने अभ्यासक्रमात काय होवे, शिक्षकांना
 सध्याच्या अभ्यासक्रमात कोवल्या तुरी करणार.
 कोवले बदल अपेक्षित आहेत. सध्याचा अभ्यासक्रम
 रावविमाना कोवल्या अर्थाने येणार तर प्राचार्यांना
 अंमलबजावणी अंवेष्टीचे प्रश्न विचारण्यात आले होते.
 शिक्षक तसे व अभ्याससेवकांना त्यांच्या भावी शिक्षकां
 कडूनची अपेक्षा जाळून घेण्यात आल्या. या सर्व बाबींचे
 विवेचन करून सगळे 2016 चा अभ्यासक्रमाची ह्येचे व
 उद्दिष्टे निश्चित करण्यात आली.

अविश्वेष्ट, व्रतविधान, ह्येचे व उद्दिष्टे निश्चित करणे -

कोठासाठी

उपक्रम हाती ह्यावयाचा तर त्यासाठी स्थूल परत
 मळकम अशी लक्षणात्मक चौकट आवश्यक असते,
 आणि ही चौकट निश्चित करण्यासाठी आपल्याला
 नेमके कोठे जावयाचे आहे. नेमके काय साहाय्य
 आहे, हे घडवून घेणे अविश्वेष्ट व्यक्ती करणे होय.
 एकदा का हे दृश्यामी ह्येचे निश्चित झाले की, आपण
 हे ह्येचे साध्य करण्यासाठी कोसे प्रयत्नशील
 राहणार आहोत. हे निश्चित करणे म्हणजेच व्रत - विधान
 होय. पूर्वी आपल्याकडे काही स्त्रिया व्रत घेत असत
 व या प्रथा हे व्रत विधान होय. पूर्वी आपल्याकडे हे
 दृश्यामी वाढकडे किंवा वाढकडे चालत नही एक

विशिष्ट ह्येय डोक्यासमीर ठेवून स्वतःला कितीही त्रास सहन करावा लागला तरी त्या ते प्रत सोडत नसत. तीच भावना येथे आहे. कितीही नष्ट पडले तरी विशिष्ट ह्येयापुढीभाठी विशिष्ट मार्गाने मार्गक्रमण करणे व ते एका वाक्यात व्यक्त करणे म्हणजेच प्रत विधान मोडणे होय.

७) अभ्यासक्रमाचे हाटक निश्चित करणे:-

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या दृष्टीने अभ्यासक्रमातील हाटक निश्चित करावे लागतात. प्रत्येक उद्दिष्ट साध्य होईल या दृष्टीने विविध हाटकांचा समावेश केला जातोय ना! याचा विचार करावा लागतो. याशिवाय प्रत्येक हाटकाची व्याप्ती काय असावी. हाटक विद्यार्थ्यांना समजल्याच्या दृष्टीने त्यांचे मोठ्ठम, तो हाटक अभ्यासल्यासाठी विद्यार्थ्यांना लागणारा वेळ, हाटकाच्या अध्यापनासाठी संबंधित शिक्षकांची तयारी, उपलब्ध साधन-सामग्री इ. बाबींचा देखील विचार करावा लागतो. प्रत्येक हाटकाची तात्त्विक बैठक व मानसशास्त्रीय सोडणीकडेही लक्ष द्यावे लागते.

८) कार्यनीती निश्चिती:-

अभ्यासक्रम तयार केल्यानंतर तो ज्या लक्ष्य गटासाठी तयार केला आहे. तो कोणता शैक्षणिक आहे. त्यासाठी काही मार्गदर्शक यंत्रणा तयार करणे आवश्यक असते. अभ्यासक्रम तयार केला व पुढी जाण तो असे म्हणून भागण नाही तर तो कसा राववावा. यासेबद्दीचा उपशीलिवार आराखडा तयार करणे आवश्यक असते.

Ex:- हा अभ्यासक्रम किती दिवसांसाठी आहे. प्रत्येक

द्विशी किती कामकाज होणे अपेक्षित आहे. त्यामध्ये तात्त्विक भागावरील व्याख्याने किती व प्रात्यक्षिक किती ही प्रात्यक्षिके कोणी कोठे व कशी करून द्यावयाची त्यांचे मूल्यमापन कसे करावयाचे, अभ्यासक्रमातील विविध घटकांपैकी प्रत्येक घटकाला किती वक्त, किती शुण, व किती सैयांक असा विचार करायला हवा शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या प्रात्यक्षिकांचे व तात्त्विक भागाच्या कार्याची जोड कशी द्यायची अभ्यासक्रमात आपण जे प्रात्यक्षिक घालणार आहोत ते तात्त्विक भाग व प्रात्यक्षिक करण्यासाठी तात्त्विक भाग शिकवायचा आहे याची स्पष्टता हवी. ज्ञानस्थानावाढच्या अवलंब करणार असु तर शिक्षकांनी नेमके कोठे अद्ययनप्राप्ती प्रसंग निर्माण करीत यासंबंधीही मार्गदर्शन करणे अपेक्षित आहे अगदी नेहमीच्या परिचयाच्या शोषण सोपायचे तर हकूण विषय किती? प्रत्येकाला शारांश किती?

ग) मूल्यमापन योजना-

अभ्यासक्रम तयार करणाना आपण विविध घटकांचा समावेश केला. हा अभ्यासक्रम कसा राबवावा यासंबंधी कार्यनीती देखील तयार केल्या. आता हा अभ्यासक्रम कसा चरेय कितपत यशस्वीरित्या राबविला जातो हे पाहणे ही आवश्यक असते. शालेय गटासाठी हा अभ्यासक्रम तयार केला आहे त्यांचे संपादन, त्यांचा अभ्यासक्रमाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन, आकारिक पद्धतीने वेळोवेळी विविध घटकांच्या संपादना-संबंधी योजना इ. बाबीसाठी काही योजना तयार करणे आवश्यक असते. अभ्यासक्रम तयार करणाना आपण जी उद्दिष्टे ठेवली आहेत ती कितपत साध्य झाली आहेत हे पाहण्यासाठी यंत्रणा तयार करणे आवश्यक ठरते.

प्रत्याभरण-

तस्य समितीने अभ्यासक्रम तयार केल्यानंतर तो संबंधित धाट्याकडे प्रतिक्रियासाठी विमर्श करावा व विविध लोकांकडून यासंबंधीच्या सूचना व शिफारशी व्याख्यान आवश्यक व योग्य वाटणाऱ्या सूचनांशी दखल घेवून अभ्यासक्रमामध्ये आवश्यक त्या दुरुस्ती कराव्यात व अभ्यासक्रमाचा अंतिम मसुदा तयार करावा.

~~प्र. १०-५/१~~
~~वै. १०/११~~

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय , बारशी.

जि. सोलापूर

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / श्रीमती स्नेहल कमलाकर गुरव

याने / हिने सदर विषयाचे प्रात्यक्षिक कार्य समाधानकारकरीत्या दिनांक 29/11/2021

ते दि. 30/11/2021 कालावधीत स्वतः पूर्ण केले आहे.

मार्गदर्शक प्राध्यापकाची म्ही

॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥
एकमेवा साधक कस । जगते धनं सुखम् ॥

श्री निवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळ, बार्शी संघर्षाल

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय बार्शी.

वि. सोलापूर.

सोलापूर विद्यापीठ संलग्नित केंद्र मूल्यांकन - B

पेपर क्र. / विभाग क्र.

09

प्रात्यक्षिकचे शीर्षक

Practical - प्रात्यक्षिक

मार्गदर्शक

अध्ययनासठी मूल्यनिर्धारण

प्रशिक्षणाधीनचे नाव

सा. डॉ. गुरडे सर, प्रा. मते सर, प्रा. भिलेगावकर सर

हजेरी क्रमांक

मल्पना महादेव पिंपळे

परीक्षा क्रमांक

45

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વર્ણન	પૃષ્ઠ ક્ર.	તારીખ	ગ્રામ
1	પરજાવના લોકોને સુચારુ રીતે સાચવવા તથા કરવે		5/12/21	
2	ગ્રામીણોના રાજીવેશીની સીપોન તથા કરવે		5/12/21	
3	સમારોહ		5/12/21	

प्रस्तावना

पुण्यश्लोक अद्विधादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अंतर्गत शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय वार्शी, बी. एड. द्वितीय वर्ष, तृतीय सत्र या सत्रामध्ये अध्यायनान्ते मूल्यनिर्धारण या विषयाच्या प्रात्यक्षिक कार्याचा भाग म्हणून एक मूल्यमापनान्ते साधन बनविणे याचे आयोजन केले गेले.

मूल्यमापन साधन बनवून ते साधन खरोखरच मूल्यमापनासाठी योग्य आहे का नाही याची खात्री करणे त्या मूल्यमापन साधनामध्ये एक मूल्यमापनान्ते साधन म्हणून एका घरकान्या घरक चान्चणी बनविण्यात आली.

त्या घरक चान्चणीमध्ये संविधान तफला बनविण्यात आला. नंतर संविधान तफल्यानुसार घरक चान्चणी काढण्यात आली. घरक चान्चणीतील प्रश्नांना शुणदान देण्यात आले. नंतर घरक चान्चणीची उत्तरसूची व शुणदान सूची बनविण्यात आली. हे प्रात्यक्षिक पूर्ण करणान्ते प्राध्यपकांनी वेळोवेळी सुचना देऊन व मार्गदर्शन करून हे प्रात्यक्षिक पूर्ण करून घेतले.

10/6/22

उद्दिष्टे

- ① विविध अध्यायन प्रसंगान्धी निर्मिती करून शिक्षक अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य करण्याचा प्रयत्न करतात.
- ② उद्दिष्टे साध्यतेसाठी विद्यार्थ्यांमधील अपेक्षित वर्तन बदल माहिती असणे आवश्यक आहे.
- ③ शिक्षण प्रक्रियेमध्ये मानवी व अमानवी घटक महत्त्वपूर्ण असतात. शिक्षक, विद्यार्थी, अभ्यासक्रम, पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, मूल्यमापन, इ. घटक अधिक महत्त्वाचे असतात.
- ④ शैक्षणिक उद्दिष्टे साध्य झालीत याचे अवलोकन करणे म्हणजे मूल्यमापन.
- ⑤ मूल्यमापन ही परीक्षा नसून विद्यार्थ्यानि झालेल्या अपेक्षित बदलाचे मूल्यांकन करण्याचे तंत्र आहे. मूल्यमापन म्हणजे कशाचे तरी संध्यात्मक व गुणात्मक मूल्यांकन करण्याची प्रक्रिया आहे.
- ⑥ मूल्यमापन प्रक्रियेत संध्यात्मक वर्णन, गुणात्मक वर्णन व शिक्षकांचा आधिपत्य असतो.
- ⑦ योग्य व अपेक्षित वर्तन बदल घडवून आणणे हा शिक्षण प्रक्रियेचा प्रमुख हेतु आहे.

प्र. 1 मूल्यमापन माध्यम तयार करणे

* संविधान तक्ता -

इयत्ता - भाठवी

विषय - मराठी

अ. क्र.	उपघटक	ज्ञान			साकलन			अपयोजन			कौशल्य		
		व	ल	दी	व	ल	दी	व	ल	दी	व	ल	दी
①	गद्य	1	-	-	2	2	-	1	-	-	1	-	-
②	व्याकरण	2	-	-	2	2	-	2	-	3	2	-	-
एकूण		3			8			6			3		

प्रश्नां रिकाम्या जागा भरा.

47

- 1) सात-आठ किंवा दहा-पंधरा खोपट्यांचा समुह ज्या ठिकाणी भसेल त्याला म्हणतात.
- 2) एक पाडा दुसऱ्या पाड्यापासून अंतरावर वसलेला असतो.
- 3) बांबुचा तुकडा म्हणजे होती.
- 4) सालकर पाडा येथे लोक माळे होते.

ब) जोड्या लावा.

47

- 1) खोपटे वसव्याचे ठिकाण - स्वयंपाक, वसव्या उठवण्याची खोली
- 2) खोपटे तयार करण्यासठी वापरले जाणारे साहित्य - झाडांच्या सालीत उंचवऱ्यावर असतात.
- 3) दारे, खिडक्या व छप्पर - खोपट्यांना मेठी, चार, सहा वासे.
- 4) दालन - एकच दार, खिडक्या नसणे.
- क) विरुद्धाधी शब्द पाठातून शोधून लिहा.

51

- 1) गैरहजर X
- 2) उंच X
- 3) भरभर X

- 4) भद्रश्य x
- 5) उशीरा x

प्र 2रा खालील दिलेल्या वाक्यपारत्या वाक्यात उपयोग करा 4m

- 1) ब्रम्हांड भाठवणे
- 2) भठराविश्व दारिद्र्य भसणे
- 3) निपापित पडणे
- 4) हुंरहुंर वाटणे

प्र 3रा तुमच्या घस्पी चहा करव्याची पद्धती आणि वारली 3m
लोकांची चहा करव्याची पद्धत यातील फरक स्पष्ट करा.

૩ * ઉત્તરસૂચી વ ગુણદાન યોજના તયાર કરવે

અ ક્ર. ઉત્તરનામે મુદ્દે

ગુણ અ. ગુણ

- પ્ર-૧ અ) ① પાડા
② દોન-ત્રીન મૈત્ર
③ જંગલાતીલ વરવત્પ
④ ટિરવાઠા ધરિષદેતીલ લોક

1
1
1
1

4

- બ) ① જ્ઞાણંચા સાવલીત વ કંપવચ્યાવર વસતેતે
② ચોપચોના મેઠી, ચાર-સદા વાસે
③ ઇકંપ દાર, ચિડકી નસવે
④ સ્વચંપાક દાર, વસવ્યા-ઝઠવ્યાની ચોલી

1
1
1
1

4

- ક) ① દખર
② વુટકા
③ સાવકાશ
④ દુશ્ય
⑤ ભવકર

1
1
1
1
1

5

- પ્ર-૨ અ) ① મસાદાચતેતુન મીતી વાઠો
② કાચમ્પી ગરીષી મસવે
③ શાંત પડુન રાદો
④ મત્રીશ્વેતેતુન ચેગારી મસ્વસ્થતા

1
1
1
1

4

પ્ર-૩ અ) -

3

3

प्रश्न →

कोणत्याही एका विद्यार्थ्याची संपीका तयार करा

पुण्यश्लोक माहेल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ
सोलापूर संचलित शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बाशी
भाषोचित प्रात्याक्षिक अध्ययनासाठी मूल्यनिश्चरिण रु.
०१ प्रात्याक्षिक - ०२ विद्यार्थी संपीका तयार करणे हे
प्रात्याक्षिक तयार करण्यासाठी एका विद्यार्थ्याचे संपीका
तयार केली गेली

१. प्राथमिक माहिती -

विद्यार्थ्याचे नाव - प्रथमेश नंदकिशोर जाधव

पशालेचे नाव - सुयश विद्यालय, बाशी

जन्मतारीख - ०३-१२-२००७

वर्ग - आठवी

अध्याप्या पत्ता - मु.पो. सोदरे, ता. बाशी, जि. सोलापूर

भाधारकडि क्रमांक - ७५३१ ६५५८ ५४३६

२. कुटुंबिक माहिती -

कुटुंबातील सदस्य संख्या - ५

वडिलांचे पूर्ण नाव - नंदकिशोर दिगंबर जाधव

शिक्षण - सातवी

व्यवसाय - शेती

आईचे पूर्ण नाव - सुजाता नंदकिशोर जाधव

शिक्षण - बारावी

व्यवसाय - गृहीणी

3. शैक्षणिक संपादन -

अ.क्र.	इयत्ता	विषय	प्राप्त भुन व टक्केवारी	प्राप्त श्रेणी
		मराठी	A ₁	A ₁
	सातवी	गणित	A ₁	A ₁
		हिंदी	A ₁	A ₁
		इंग्रजी	A ₁	A ₁
		समाजशास्त्र	A ₁	A ₁
		विज्ञान	A ₁	A ₁

4. क्रीडा नैपुण्य -

अ.क्र.	सहभागी क्रीडा प्रकार	वैयक्तिक / सामुहिक	स्तर	प्राप्त नैपुण्य
1.	खो-खो	सामुहिक	मोठा गट	तृतीय
2.	हॉकीपॉल	सामुहिक	-1L	द्वितीय
3.	बॅडमिंटन	सामुहिक	-1L	-1L

5. कला नैपुण्य -

अ.क्र.	सहभागी कला प्रकार	वैयक्तिक / सामुहिक	स्तर	प्राप्त नैपुण्य
1.	चित्रकला	वैयक्तिक	मोठा गट	प्रथम

6. विविध छंद

- 1) पोहणे
- 2) सायकल चालवणे
- 3) चित्र काढणे
- 4) हाथकाम करणे
- 5) वाचणे
- 6) गोंदरी लेखणे
- 7) आदर्श पदार्थ व्याख्यात करणे

7. बलस्थाने (गुणविशेष)

- 1) घाडसी
- 2) प्रेमळ स्वभाव
- 3) बोलके व्याक्तिमत्त्व
- 4) समुजुतदारपणा
- 5) खेळाडू हत्ती

8. उणीवा (कमतरता)

- 1) चंचलपणा
- 2) चिडचिडेपणा
- 3) राग येणे
- 4) निष्ठागत्पा कंटाळा

9. विशेष प्राविण्य -

1) रांगोळी स्पर्धा

2) चित्रकला

द्वितीय क्रमांक

प्रथम क्रमांक

10. इतर विशेष माहिती -

सर्व शालेय स्पर्धांमध्ये सहभाग
नोंदवितो. वर्गात संयमी व्याप्तिमत्त्व सर्व विषयात
प्राविण्य मिळवितो. मनमिळाऊ स्वभाव आहे.

P. N. Jadhav

विद्यार्थी, सही

प्रथमेश नंदकिशोर जाधव

सिद्धि

प्राशिक्षणार्थीचे नाव व सही,
अल्पना महादेव पिंपळे

समाशेष

पुण्यश्लोक महिलादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अंतर्गत शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय वाशी बी एड. द्वितीय वर्ष, तृतीय सत्र यामध्ये अध्ययनासाठी मूल्यानिर्धारण या विषयाचेस प्रात्याक्षिक कार्य म्हणून एक मूल्यमापन साधन बनविणे व दुसरे एका विद्यार्थ्याची प्रोफाइल (स विद्यार्थी संघिका) तयार करणे याचे आयोजन करण्यात आले.

सदर प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी संबंधित प्राध्यापकांनी मार्गदर्शन करून योग्य त्या सुचना देऊन प्रात्याक्षिक पूर्ण करण्यास सांगितले. प्राध्यापकांच्या मार्गदर्शनामुळे सदर प्रात्याक्षिक पूर्ण करण्यास कोणत्याही प्रकारची अडथळा आली नव्हती व प्रात्याक्षिक वेळेत पूर्ण करण्यात आले.

सदर प्रात्याक्षिक 5/12/2021 रोजी पूर्ण करण्यात आले.

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय , बारशी.
जि. सोलापूर

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / श्रीमती अल्पना महादेव पिंपळे

जाले / दिने सदर विषयाचे प्रात्यक्षिक कार्य समाधानकारकरीत्या दिनांक 5/12/2021

ते दि. कालावधीत स्वतः पूर्ण केले आहे.

मार्गदर्शक प्राध्यापकाची सही

॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥

एकमेका साहा करु। अवघे धरु सुपंथ ॥

श्री शिवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळ, बार्शी संचालित

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय बार्शी.

जि. सोलापूर.

सोलापूर विद्यापीठ संलग्नित जॅक मूल्यांकन - B

बी. एड. सन २०२१ - २०२२

पेपर क्र. / विभाग क्र.

Sem-IV, paper-12

प्रात्यक्षिकाचे शीर्षक

निंगभाव शाळा आणि समान
प्रात्यक्षिक

मार्गदर्शक

प्रा. डॉ. एम. व्ही. मने सर, प्रा. डॉ. एम. डी. भिलेगावकर

प्रशिक्षणार्थीचे नाव

स्नेहल कमलाकर गुरव

हजेरी क्रमांक

19

परीक्षा क्रमांक

अनुक्रमणिका

क्र.सं.	तयशील	पृष्ठक्र.	दिनांक	शेरा
1.	प्रस्तावना			
2.	उद्दिष्टे			
3.	प्रत्यक्ष कार्यवाही			
4.	मुलाखत			
5.	समारोप			

[Handwritten signature]

प्रस्तावना

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ सोलापूर संघाने शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, वार्शी, वी.एड. द्वितीय सत्र-चार २०२१-२२ अंतर्गत पेपर-१२ लिंगभाव शाळा आणि समाज या विषयाच्या प्रात्यक्षिक कार्याचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये समाजातील यशस्वी महिलांची मुलाखत घेऊन अहवाल लेखन करणे.

जगतात बहुतांश देशात स्त्रियांना कमी लेखले जाते. फक्त चुल आणि मुल या पुरते स्त्रियांचे कार्यक्षेत्र मर्यादित ठेवले जाते. भारतात नेहमीच पुरुषांच्या मानाने स्त्रियांचे स्थान दुय्यम राहिले होते. परंतु स्त्रियांनी दाखवून दिले की त्या कुठल्याय क्षेत्रात पुरुषांपेक्षा मागे नाहीत. शिक्षणक्षेत्र असो की व्यापार मंत्राली असो की विज्ञान तंत्रज्ञान प्रत्येक क्षेत्रात आज स्त्रिया पुरुषांच्या खांद्याला खांदी लावून उभ्या आहेत अशाच एक यशस्वी महिलांची माहिती सदर प्रात्यक्षिकात घेतलेली आहे. सदर प्रात्यक्षिकाचा सविस्तर अहवाल पुढीलप्रमाणे

उद्दिष्टे

- १) स्त्रियांनी वेगवेगळ्या क्षेत्रात केलेल्या कामगिरीची माहिती होणे.
- २) त्यांना ती कामगिरी जगात असताना आलेले प्रसंग याची जाणीव करून देणे.
- ३) त्या क्षेत्रांमध्ये त्यांना असलेल्या भागाचा दर्जा.
- ४) समाजाच्या त्यांच्या दृष्टीबद्दलच्या दृष्टीकोन आदर शुद्ध आहे याची माहिती देणे.
- ५) एक स्त्री म्हणून समाजांमध्ये काम करते असताना भावनांना कशा प्रकारे त्या भावनांच्या सामना करावा लागतो. याची माहिती होणे.
- ६) ह्या स्त्रियांचा आदर्श जेव्हापुढे गेवून बाकीच्या स्त्रियांना प्रेरणा मिळणे

1 समाजातील यशस्वी महिलेची मुलाखत

→

मुलाखतदाराचे नाव - चंद्रमुखी रविचंद्र गुरव

शिक्षण

- MA. B.ed. DSM

व्यवसाय

- माध्यमिक शिक्षिका

शाळा

- मी छत्रपती शिवाजी विद्यालय,

बामुळगाव

प्रश्न-1 तुमचं नाव काय?

→ चंद्रमुखी रविचंद्र गुरव

२) तुम्ही कुठे राहता?

→ नाईकवाडी प्लॉट, उपलार्ड रोड, बार्शी

३) तुम्ही हे काम किती वर्ष करत आहात?

→ 18 वर्ष

४) कामाचं स्वरूप काय असतं?

→ विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास व ज्ञानहार करणे.

५) तुम्ही करत असलेलं काम तुम्हांला आवडतं का?

→ हो, अगदी मनापासून

६) लहानपणी तुम्हाला कोण व्हावं असं वाटायचं?

→ माझी शाळेत असल्यामुळे पासूनच शिक्षक होण्याची इच्छा होती. मला लहानमुलांना शिकवायला आवडत होते. नोकरी लागल्यानंतरही लहानमुलांची शिकावणी घेत होते.

७) तुम्ही तुमच्या या कामासाठी समाधानी आहात का?

→ हो, नक्कीच मी खूप समाधानी आहे. मी पाठ शिकविल्यानंतर मुलांच्या चेष्ट्यावर जे समाधान दिसते ते माझ्यासाठी खूप मोठे समाधान असते.

८) तुम्हें तुमच्या समोर कोण आदर्श होते/आहे?

→ बरे तर आदर्श हे आपल्या गवळपास असतात. फक्त ते पाहून घ्यावे लागतात. माझ्या समोर माझी आई, भाऊ, बहिण हेच माझे पहिले आदर्श होते. डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम हे माझ्यासाठी खूप मोठे आदर्श आहेत.

९) शाळेत तुम्ही नवीन कोणकोणते नवीन उपक्रम राबविता?

→ यार नेत्यांच्या जयंती निमित्त खाजण स्पर्धा होणे,

रांगोळी स्पर्धा, चित्रकला प्रदर्शन तसेच संस्कृती कार्यक्रमाची तयारी करून घेता. शाळेच्या परिसरामध्ये वृक्षारोपण करून शाळेच्या परिसर सुशोभित करून शाळेच्या सहली वेगवेगळ्या राज्यात नेल्या जातात व तेथील ऐतिहासिक, भौगोलिक स्थळांची माहिती दिली जाते. अशा विविध कार्यक्रमांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्यांची जोपासना केली जाते.

(b) या क्षेत्रातील तुमचा आविस्मरणीय अनुभव कोणता?

→ लोकरांच्या ठाळात बरेचसे चांगलेच अनुभव मला आले. पण या ठिकाणी मी माझा बी.एड प्रवेशावेळीचा अनुभव सांगते. मला बी.एडचा कॉल आला. तेव्हा माझ्या अगोदर दोन विद्यार्थी हजार राहिले नव्हते. त्यामुळे मला माझीच निवड केली. आणि माझा बी.एड प्रवेश निश्चित झाला. मी पण या मिळालेल्या संधीचा चांगला फायदा घेऊन शैक्षणिक कार्यात मनापासून रस घेतला. आणि आज या क्षेत्रात काम करताना मला खूप आनंद होत आहे.

(c) या क्षेत्रात तुम्ही पूर्णपणे यशस्वी झाला आहात का?

→ तस पाहिले तर यशाची व्याख्या ही प्रत्येकाची वेगळी असते. कोणाला पैसे मिळाले की, यश मिळाले वाटते. तर कोणाला प्रसिद्धी, पुरस्कार मिळाले की, यश मिळाले वाटते. पण माझ्या मते एका शिक्षकाचे यश यश हे त्याच्या विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीत असते. आपल्या हातून शिकलेली मुले कोणत्या क्षेत्रात काम करताना हे जास्त महत्वाचे. माझे विद्यार्थी आज वैद्यकिय, अभियांत्रिकी, पोलिस, शिक्षण, उद्योग या क्षेत्रात यशस्वीपणे काम करत आहेत. आणि हेच माझे यश आहे. असे मला वाटते.

આદર્શ શિક્ષક હોવાપેક્ષા મળા દરેક વિદ્યાર્થી પ્રિય શિક્ષક વ્હાયલા જાસ્ત આવડતે.

૭) તુમચે સામાજિક યોગદાન કોળે?

→ મારજુ વિદ્યાર્થીના જાગૃત્તારી પુસ્તકે ઉપલબ્ધ કરુ દિલી. વિદ્યાર્થીના લ્યાલ્યા વાઠવિસાવિસી પુસ્તકે શેર દેતે.

૮) તુમ્હી સ્ત્રીયાંના કોળતા સંદેશ દેગાર?

→ મળા અસં સાગાવસં વાટલ કી. સ્ત્રીયાંની નિશીડ જીવન જગાયલા હવં કારણ આઝ આપણ પાહતી પ્રત્યેક ક્ષેત્રાત સ્ત્રીયાં અગ્રેસર બાહેત. લ્યામુકે જીવન જગત અસગાત દયાદી ગોલ્લી જમત જાહી જીવન બસગં પુકીચં બારે. અગ્રી સ્ત્રીયાંના બાજ પ્રત્યેક ક્ષેત્રાત મહત્વાયં સ્થાન દિલં જાતં.

समशीप

पुण्यलोक अहिल्योदेवी होळकर सोलापूर, विद्यापीठ सोलापूर अंतर्गत शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, वार्शी वी.एड्-दोन, सन चार यामध्ये निगमनाव शाळा आणि समान या विषयाच्या प्रात्यक्षिक कार्यचि आयोजन करव्यान काले. यामध्ये समानातील यशस्वी स्त्रीयांची मुलाखत होव्यान काली. यामध्ये अस्सी शिक्षिका वास्तुलगाव येथील चंद्रमुखी रविचंद्र गुरुव पांथी मुलाखत होतली.

यावेळी त्यांनी स्त्रियांना शुद्धा आत्मनिर्भर बनले पाहिजे. असे सांगितले. व त्यांनी त्याच्या कार्यचि कार्यचि आढावा होतला व स्त्रियांना शिकव्यासाठी प्रेरणा दिली.

सदर प्रात्यक्षिक पूर्ण करव्यासाठी प्रा. डॉ. एम. व्ही. भते सर यांनी मार्गदर्शन केले. या सत्राद्वारे मी त्यांचे आभार मानते.

धन्यवाद

Barshi, Maharashtra, India

6MJH+V3Q, Uplai Rd, Vidya Nagar, Barshi, M

413401, India

Lat 18.232694°

Long 75.67749°

07/06/22 11:35 AM

Barshi, Maharashtra, India

6MJH+V3Q, Uplai Rd, Vidya Nagar, Barshi, M

413401, India

Lat 18.23271°

Long 75.67749°

07/06/22 11:41 AM

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय , बार्शी.

जि. सोलापूर

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / श्रीमती --- स्नेहल कर्माकर वसुव

याने / हिने सदर विषयाचे प्रात्यक्षिक कार्य समाधानकारकरीत्या दिनांक 1/05/2022

ते दि. 2/05/2022 कालावधीत स्वतः पूर्ण केले आहे.

मार्गदर्शक प्राध्यापकांची मही